

VERHANDELING

OVER DE

BOUWKUNDE,

MET DE NOODIGE AANMERKINGEN EN WAARNEEMINGEN:

DOOR

SEBASTIAAN LE CLERC.

ROOMSCH RIDDER, TEEKENAAR EN PLAATSNYDER VAN LODEWYK DEN XIV. KONING VAN FRANKRYK, enz. enz. enz.

UIT HET FRANSCH VERTAALD: DOOR

P. E. DUYVENÉ.

EERSTE DEEL.

Gedrukt voor Reekening van den Vertaaler:
En zyn te bekoomen
TE AMSTELDAM,
By JOHANNES SMIT EN ZOON, EN WILLEM VERMANDEL, Boekverkoopers. 1781.

A A N

DEN WEL EDELEN GROOT ACHTBAAREN HEER!

M^{r}. JOÄCHIM RENDORP,

VRY-HEER VAN MARQUETTE, REGEEREND BURGERMEESTER DER STAD AMSTERDAM,

enz. enz. enz.

WEL EDELE GROOT ACHTBAARE HEER!

De Geaartheid van het Werk, het welke ik de eer heb UWEL ED. GROOT ACHTB: op te draagen; heeft my aangefpoord de vryheid te neemen van UWEL ED. GROOT ACHTB: daar toe op de eerbiedigfte wyze te verzoeken; vermits het zelve eene ftoffe verhandeld, onder allen fraaye en nutte Konsten waar van UWEL ED. GROOT ACHTB: beminnaar zyt, niet alleen byzonder gewaardeert; maar zelfs met eene

 alöm

alöm beroemde kunde en ſmaak, ter verleediging van wigtiger beezigheeden geöeffend.

Het is derhalven een ſtoutmoedigheid, alleen op deezen grond te hoopen, voor zulk eene geringe arbeid, als deeze naarvolging is, zoo eene byzondere eer te erlangen; en echter heeft het UWEL ED. GROOT ACHTB: behaagd, als Edelmoedige Beſchermheer der Konsten, my dit verzoek toe te ſtaan: Eene vergunning die in de ruimſte maate myne needrigſte dänkbetuiging vereischt, en my ten ſcherpſten prikkel zal ſtrekken, om naar maate myner vorderingen iets meerder tot den edele Bouwkunst toetebrengen.

Ontvang dan WEL ED. GROOT ACHTB: HEER! deeze Verhandeling in het Nederduitsch, als een teeken van de oprechtſte hoogächting waarmede ik de eer heb te zyn

WEL EDELEN GROOT ACHTBAAREN HEER!

UWEL ED. Groot Achtbaarheids
Onderdaanigſte Dienaar
PIERRE ESAÏE DUYVENÉ.

VOOR-

V O O R - R E E D E N

V A N D E N

V E R T A A L E R.

Het is den beminnaaren der Bouwkunde te bekend, dat den Ridder S. LE CLERC (onder allen Konsten, waar van die groote Man bezitter geweest is,) eene uitmuntende roem in de Bouwkunde verworven heeft, om alhier als het waare, 's mans verdienfte eenige luister by te kunne zetten: ook twyffel ik geenfints, of den geene die verre genoeg gevorderd zyn, om over dit Werk te kunnen oordeelen, zullen daar in zoo veel goeds vinden, dat 'er voor Hen geen zwaarigheid zal overblyven, des Autheurs Konstvermoogens voor groot te erkennen.

Ik zal veel liever overgaan, iets te melden deeze myne opgenoomen Taak aangaande; alleen verzoekende, meerder op de goede inzigten, als wel op de keurigheid der uitvoering te letten. Al voor lange tyd heb ik voor dit Werk eene byzondere achting gevoed; alhoewel gegrond op de getuigenisfe der geene, die door hunne kunde en goede fmaak, zeeker recht verkreegen hadden, om over de waarde van Bouwkundige Werken te moogen oordeelen, hierby gevoegd, de weinige vorderingen die ik in deezen konst maakten, wierden zoo veele middelen om my te doen befluiten, dit Werk, (opzigtelyk het geene daar in verhandeld word,) ten leidsman te verkiezen; deels om de fchoonheid en juistheid van de proportiën der Ordens, ten andere om de verfcheiden deelen die tot de Ordens behooren, en dus by het zaamftellen van een Gebouw met dezelve in verband gebragt moeten worden, en eindelyk om de kortheid en klaarheid der manier van onderwys; als zynde zoodaanig ingerigt, dat het zelven niet onvoegelyk voor een Tafel der Bouw-Ordens aangemerkt kan worden: Want, in wat werk over deeze ftoffen, en voornaamentlyk in onze Taal, vind men alles na de onderfcheidene voorkoomende gevallen, zoo uitgeftrekt en teffens duidelyk verhandeld? Wie van de Bouwkundige Schryvers, geeft zoo uitgebreid als deeze Autheur, verfchillende proportiën voor Ordinantiën van Colomne of Pylasters? wie heeft tweederly zwaarten, voor Hoofdgeftellen op Colomne met of zonder Piedeftallen vastgefteld? men heeft alleen het oog op de vertoogfchetzen te flaan, en ras is men in twee à drie ge-

vallen, van Hoofdgeſtellen verſchillende in grooten en ſchikking (ſchoon van een Orden) voorzien: Wel is waar dat het vergrooten, of verkleinen van een Hoofdgeſtel, by eenige als een zaak van weinig moeiten aangemerkt word, doch het teegendeel is echter zeeker, ten waare de gantſche zaak beſtond, alleen in het veranderen van de hoogtens en Sprongen der Hoofddeelen; Neen, allen moeten zy, zoo wel Hoofd- als mindere deelen en leeden, geene uitgezonderd, met elkander, en yder in het byzonder verſchikt en veranderd worden zal het Hoofdgeſtel niet ontbloot zyn van deszelfs eigenäartige ſchoonheid en gereegelde Proportiën; en zulks te verrigten, zoo uitmuntend als dit Deel der Kunst in dit Werk voorkomt, is meerder arbeid als men oppervlakkig denkt. Laat ons hier toe eens zien, welken gevallen door het veranderen des Hoofdgeſtels ontſtaan, en uit den weg geruimd moeten worden: Men vervald onmiddelyk in zwaarigheid met de Mogdillions, uit deeze met de deelen van het Platfond der Kroonlyst, al weeder met de tusſchenſpatiën der Colomne, hieruit met de Proportiën der Poorten, en zoo voorts uit den eene onreegelmaatigheid in den andere; dit alles voortekoomen of uit den weg te neemen, (het welk zeekerlyk, by de vergrooting of verkleining van een Hoofdgeſtel in het oog gehouden moet worden,) is iets van geene geringe moeiten; echter is het hier voor de voornaamſte gevallen, zeer uitvoerig verrigt. Wie der Bouwkundige Schryvers, heeft het op elkander plaatzen der Ordens, het zy Colomne of Pylasters, zoo Meesterlyk ter uitvoer gebragt? indien wy aldus wilde voortgaan, zouden wy een reeks van dergelyke vraagen kunnen voorſtellen: Doch laat ons weeder tot den draad onzer reeden koomen.

Ik heb reeds gezegd, dat dit werk door my voor een Leidsman der Ordens wierd genoomen; deeze keur gedaan zynde, beſloot ik weinig tyds daar na, den hoofdzaakelyke Inhoud, ten nutte van een myner Vrienden te Vertaalen, zonder gedachten om daar meede onder de oogen myner Konstlievende Landsgenooten, te voorſchyn te koomen; te meer, daar door het groot getal Plaaten, zulks niet, dan met grooten kosten geſchieden konden; doch welhaast wierd dit beſluit vervangen door het denkbeeld, van moogelyk den Liefhebberen eenige dienst te kunnen doen, met dit werk te vertaalen en aan het publicq meede te deelen: Een gedachten, ontſtaan uit overweeging, dat het zelve in zyn zoort een Eenling in de Hollandſche Taal zouden zyn; voegt hier-

hierby (en dit drong my ten ſterkſte tot de onderneeming) dat ik bereids opgemerkt heb, dat, hoe groot de liefhebbery ook is, om allerly zoorten van werken uit het fransch te vertaalen, teegenwoordig de Bouwkundige daarvan uitgezonderd ſchynen te blyven, en dus veele Liefhebbers, van een groot getal ſchoone lesſen ontſtooken zyn, ik wilde derhalven, zoo veele myne geringe vermoogens toelieten dit gebrek eenigzints verzagten, en teffens andere van meerder bekwaamheid uitlokken, om als het waare, iets van meerder belang en andere geäardheid meede te deelen.

Het beſluit genoomen hebbende, beproefde ik, of ook de Origineele koopere plaaten uit Parys te bekoomen waaren, dan wel of 'er een getal afdrukken, toereikende voor een uitgaave in het Hollandsch, my toegezonden konden worden; met gedachten om zoo het gelukte de Plaaten magtig te worden, dezelve zoodaanig te laaten vermaaken, dat voor de franſche woorden, hollandſche in de plaats kwaamen; of in het tweede geval, naamentlyk, afdrukken te kunnen verkrygen, was myn gedachten, de onduitſche woorden door kantteekens of bylaagen te vertolken; dan deeze poogingen waarvan ik my niet veel goeds voorſtelden (overtuigd zynde dat het franſche Werk zelfs, niet zoo maklyk, als wel andere te bekoomen is,) wierden welhaast vereidelt; hoorende dan dat de Plaaten verbrooken, en dus niet meer te krygen waaren, was ik verpligt, wilde ik niet van beſluit veranderen, dezelve in het kooper te laaten naarvolgen. Inmiddels een weinig van het Etzen magtig zynde, begreep ik, dit in het kooper brengen zelv' te doen, ſchoon volleedigd overtuigd, dat zulks door my niet met die ſierlykheid zoude geſchieden, als of het door de hand eens Graveerders gedaan was geworden; maar bezeffende, dat deeze Plaaten geenszints als kabinet ſtukjes, maar als Vertoog Schetzen aangemerkt behoorden te worden, heb ik zulks ondernoomen. Zie daar de reedenen die my aangemoedigd hebben, dit Werk Vertaald, myne landsgenooten aantebieden, beöogende alleen daar meede den Liefhebberen geene ondienst te doen. Kan zulks geſchieden, zoo zal ik myne moeite ryklyk beloond achten, en misſchien in vervolg van tyd, iets van andere geaartheid over deezen Konst onderneemen. Maar geſchied het teegendeel, dan zal ik my vergenoegen, met de gedagten van ten minſten daar na gedongen te hebben.

PIERRE ESAÏE DUYVENÉ, 1781.

VOOR

VOOR-REEDEN
VAN DEN
AUTHEUR.

Myn voorneemen geenszints zynde, om in dit Werk allen de onderscheide deelen der Bouwkunst te verhandelen; zo melde ik niets van de werkdaadige manier van Bouwen: als van het leggen der Fondamenten, het oprichten der muuren of Timmerragiën, de kennisse der hoedanigheeden van steen, hout, kalk enz, derzelver bereidingen en wat dies meer is: deeze kundigheeden, (die niet van myn beroep zyn) vind men genoegzaam verhandeld door Vitruvius, Palladio, Vignola, Savot, *en by verscheiden andere zeer bekende Bouwkundige Werken.*

Dus verbind ik my in dit Werk tot niets anders, dan dat geen, dat opzigt heeft tot de schoonheid, goede smaak en sierlykheid der voornaamste deelen, die in het zaamenstellen van een schoon en treffelyk Gebouw voorkoomen; hiertoe geef ik Ordens van Colomne en Pylasters, op nieuwe maaten en verdeelingen; vervolgens voeg ik hier by de deelen, die gezegde Ordens kunnen vergezellen; beneevens de waarneemingen die men doen moet in het zaamenstellen, en de aanmerkingen die ik noodig oordeelde te moeten doen, om den min geöeffende voor zeekere, vry algemeene gebreeken te behoeden; Gebreeken, die misschien door haar niet zoude worde ontdekt of gekend, om 'er zig van te kunne vermyden; veel min 'er zig in onderwyzen door anderen Verhandelingen, dewyl tot heeden, zy die over de Bouwkunst geschreeven hebben, niets daar van aanroeren; schoon veelen deezer, zig hebben uitgebreid door kleinigheeden van weinig waarden.

VER-

VERHANDELING
OVER DE
BOUWKUNDE.

EERSTE AFDEELING,

Dienende tot Inleiding.

LID I.

Van de Bouwkunde in 't Algemeen.

De Bouwkunst in het Algemeen is de Weetenſchap van goed te Bouwen; en deeze Weetenſchap verdeelt men in twee Hoofddeelen, waar van de eene de Burgerlyke en de andere de Krygsbouwkunde genoemt werd.

Door de Burgerlyke beöogt men den Mensch voor de ongemakken der Lugt te beſchermen, en hun te geeven zodaanige woonplaatſen die vast, ſterk, gezond, gemakkelyk en aangenaam zyn.

De Krygsbouwkunde, gemeenlyk Veſtingbouw genaamt, ſtrekt tot beveiliging en verſterking van geheelen Staaten en Steeden; en dit gedeelte zal ſtof leeveren tot een andere Verhandeling.

De Burgerlyke Bouwkunst, kan tweezins beſchouwd worden. Ten eerſte in het Ontwerp of de Teekening van een Gebouw, en in de tweede plaats in de Bouwing en bewerking van het zelve.

In het Ontwerp, geeft men acht op de verdeeling der Vertrekken, op derzelver gebruik en gemak; op het ſchoon voorkoomen van het Gebouw, op de nette overeenkomst der onderſcheide deelen van het zelven, en op haar Proportiën en Cierlykheid.

In de Bouwing geeft men acht op de deugd der Fondamenten, op de vastheid van het Metzelwerk, op de hoedanigheeden van Steen, Kalk, Zand, Ciment, Hout enz. of om beeter te zeggen, de werkdaadige Bouwing heeft zyn onderſchei-

ſcheide deelen, als het Metzelwerk, Timmerwerk, Leidekken, Smitswerk en wat dies meer is.

Men maakt gemeenlyk het ontwerp van een Gebouw door drie Teekeningen, door den eerſten deezer die men Platte Grond (Plan) noemd, toont men de uitgeſtrektheid van de plaats die het Gebouw zal beſlaan, en de verdeeling en ſchikking der Vertrekken en mindere gemakken.

Door de tweede, wyst men niet alleen aan de hoogte en het getal der Verdiepingen, maar ook welk een voorkoomen en ſchikking het Gebouw van buiten zal hebben; deeze noemt men den Opſtal.

Door de derde die men de Doorſneede noemt, doet men al het binnenſte van het Gebouw zien; en het is op dusdaanige drie Teekeningen, dat den onderneemer zyn Beſtekken reguleert, waar meede hy aanwyst tot hoe verre de kosten van het Bouwen zullen gaan, en hoe veel tyd men tot de onderneeming noodig heeft.

Het Ontwerp of de Teekening die men maakt van een Gebouw, is of van een eenvoudige Wooning of van een heerlyk en pragtig Gebouw, en de zaamenſtelling van deezen is het eenige onderwerp van myn Verhandeling.

LID 2.

Van de ſchoone Bouwkunst of edele manier van Bouwen.

Deeze manier van Bouwen, is die waar van de oude Grieken en Romeinen ons de eerſte denkbeelden gegeeven hebben, door de heerlyke Geſtichten die zy opgericht hebben ter verheerlyking van hunne Goden en Vorſten, en byzonder voor den openbaaren Pragt, deeze waaren de Tempels, de Paleizen, de Renbaanen, de Schouwburgen, de Triomphboogen, de Badſtooven, de Grafſteeden, en meer zoortgelyke Geſtichten en Gedenkteekens, waar van ſlegts eenige overblyfſelen, heeden nog doen zien, hoe groot de beſchaafdheid en de magt dier Volken geweest is.

Men onderſcheid deeze Bouwkunde van de gemeene en de gewoone, door deszelfs ordens van Colomne en Pylasters, door de deelen die deeze ordens vergezellen, als Frontespitſen, Nisſchen, Balustraadens, Vaazen, Standbeelden en andere Cieraaden; en eindelyk door die pragtige en edele Ordonantien van *Vestibules* of Voorzaalen, *Peristilens* of vooruitſteekende Portaalen, Coepels,

Zaa-

Zaalen en Gewelven; welke allen door de Bouwmeesters uitgevonden zyn, om de Gebouwen zo pragtig zaam te ftellen, dat dezelve altyd den luister, der geene voor welke zy gefticht werden, klaarlyk aantoonen.

LID 3.

Van de Weetenfchappen die 'er vereischt werden, om een goed Bouwmeester te zyn.

Onder de Konften en Weetenfchappen, is de Bouwkunde eene der uitgeftrektfte en moeilykfte, het is daar om dat die geene die zig tot deszelfs beoeffening bepaalt en 'er zich bekwaam in tracht te maaken, geen een Weetenfchap moet verzuimen, die hem vernuft inboezemt, hem verftand, goede fmaak en naauwkeurigheid geeft, omtrent al het geen maar eenige betrekking tot de Gebouwen heeft.

Deszelfs uitgeftrektheid kan echter bepaald werden, aan de Teekenkunde, Meetkunde, Reekenkunde, Tuigwerkkunde, Steenhouwkunde, *Perfpectief* of Doorzichtkunde, het Landmeeten en de Waaterbouwkunde.

In het byzonder heeft een Bouwmeester de Teekenkunst noodig, zynde het middel waar door hy deszelfs verheevene denkbeelden, en al de zwier en fchoonheid die hy aan zyn Werk begeert, te kennen moet geeven, het zy dan in het geheel of in de byzondere deelen.

De Meetkunst is hem aller noodzaakelykst, om zeekere en onweerfpreekelyke gronden te hebben, waar op hy in het beöeffenen van de Kunst zig kan vertrouwen.

Hy kan geenzints buiten de Reekenkunst, maar moet dezelve volkoomen machtig zyn om Beftekken en Uitrekeningen te maaken, waardoor hy aan kan toonen, de hoeveelheid der Materiaalen, Geld en de Tyd die tot den Opbouw vereischt werd.

Hy moet vooral in de Steenhouwkunde ervaaren zyn, om Boogen: Poorten, Trappen, Gewelffels en alle Bouwkundige in de Lugt op te regtene en uit het lood ftaande Voorwerpen, goed te ordineeren.

De *Perfpectief* of Doorzichtkunde is hem zeer nuttig, om door een enkele Teekening de uitwerking van een geheel Gebouw te doen zien, wanneer het zelven opgerigt zal zyn.

 En

En welk voorrecht zal hy niet genieten van de Werktuigkundige Weetenfchappen, dewyl deeze hem dienen zullen om de werktuigen die tot het Bouwen noodig zyn, te kunnen ordineeren.

De kennis van het Landmeeten en de Waterbouwkunde, zullen hem dienen tot de beftiering van het Waater.

Maar boven dit alles, is een goede fmaak het noodzaakelykfte vereischte van een Bouwmeester, dezelve is niet te bekoomen, dan door zig in de Teekenkunst ervaaren te maaken, en deeze zal hem de fchoone en grootfche manier van Bouwen, van den mindere doen onderfcheiden, welk eerstgenoemde hy den voorrang moet geeven; indien zyn betrachtingen ftrekken ter verkryging van roem en achting.

LID 4.

Van de Ordens der Colomne.

Van allen de deelen die tot het zaamenftellen van een Prachtig Gebouw behooren, zyn de Ordens der Colomne de voornaamfte.

Door Orden verftaat men gemeenlyk een Colom, draagende zyn Hoofdgeftel; doch een Orden word volkoomen als dezelve op een Piedeftal verheeven is.

Het Piedeftal, de Colom en het Hoofdgeftel zyn drie deelen, die yder door drie andere zaamengefteld zyn.

De deelen van het Piedeftal zyn het Voetftuk, de Teerling en de Dyklyst.

Die van de Colom het Baziment, de Zuilfchagt en het Capiteel.

Die van het Hoofdgeftel, het Architraaf, het Fries en de Kroonlyst, yder deezer deelen, heeft weederom zyne mindere, dewelke men in het algemeen Lysten en Cieraaden noemt.

LID 5.

Van de onderfcheiden Ordens der Colomne.

De ouden hebben ons vyf Ordens gegeeven, de Tuskaanfche, de Dorifche, de Jonifche, de Romeinfche en de Corintifche.

De Tuskaanfche is de allerfterkfte en eenvoudigfte van allen, en deszelfs naam geeft zyn oorfprong te kennen.

Indien men de Heer de CHAMBRAY in zyne vergelyking der Ordens, (*Parallelle d'Architecture*) wil gelooven; verdiend deeze Orden niet dan aan buitenhui-

huizen en by boerſche en plompe geleegendheeden gebruikt te worden, en het is zeeker dat volgens de manier waar naa VITRUVIUS, PALLADIO, en eenige anderen hem gehandeld hebben, verdiende dezelven in 't geheel niet gebruikt te worden, doch ik oordeel dat ingevolge de zaamenſtelling van VIGNOLA in zyn eenvoudigheid, Schoonheeden zyn, die ons verplichten dezelve niet alleen te achten, maar ook te gebruiken, en dat niet ſlechts aan Particulieren Gebouwen, maar ook aan Publieken; gelyk als aan Poorten van Plaatſen, en Markten, Stads Magazynen, en zelfs aan Paleiſen by Vorſten en Heeren; alwaar men dezelve bekwaamlyk plaatſen kan, aan de beneede Vertrekken voor bediendens, aan Stallen, en in het algemeen, aan zoodaanige geleegendheeden, daar Sterkte en Eenvoudigheid vereischt worden, en daar teederder Ordens niet voegen.

De Doriſche Orden is ons door de Grieken gegeeven, en is de oudſten van allen; deszelfs zaamenſtelling is grootsch en eedel; de Trifligten, die het cieraad van het Fries zyn, en eenige overeenkomst met de gedaante van een Lier hebben, doen gelooven, dat deeze Orden uitgevonden is om gebruikt te worden aan zeekere Tempel APOLLO toegewyd, maar dewyl men thans teederder Ordens voor de Tempels heeft, kan men deeze gebruiken aan Stadspoorten, Waapenzaalen, Zaalen voor Lyfwagten, en dergelyke tot de Waapenen betrekkelyke plaatſen, alwaar byzonderlyk ſterkten, met eedele en trotſche eenvoudigheid gepaard moet gaan.

In de alleroudſte overblyffelen van deeze Orden, vind men de Colomne zonder Bazimenten, en geen geringe zwaarigheden doen zig op, om 'er een voldoende reden van te geeven. De Heer DE CHAMBRAY, in zyne Vergelykingen der Ordens, wil met VITRUVIUS, dat deeze Colom, zynde naar de gedaante van een naakt, ſterk, en zwaar gezeenuwt Man, (als by voorbeeld HERCULES) ontworpen en zamengeſteld, geen Baziment moet hebben. Achtende dat de Bazimenten der Colomne de ſchoejingen of voetzoolen des Mans te kennen geeven; en dewyl deeze ſchoejinge geen weezentlyk deel van de Man zyn, verwerpen zy de Bazimenten; maar ik oordeel, dat men geen Colom zonder Baziment goed kan keuren, of men moest op hetzelve oogenblik het denkbeeld vormen van een Man zonder voeten, veeleer als zonder ſchoejinge of voetzoolen. Daarom zoude ik liever zeggen, of dat de oude Bouwmeesteren nog geen Bazimenten aan de Colomne uitgedacht hadden, of dat zy dezelve niet gebruikten

ten, om de ruimten op de vlakke grond te behouden; doordien de ſprongen en hoeken van een Baziment voorwerpen zyn, die den voorby of doorpasſeerende kunnen doen ſtruikelen; te meer, daar men in die tyden de Colomne zeer dicht by elkander plaasten: zoo dat, had men Bazimenten aan dezelve gebragt, zo zouden de doorgang te bekrompen en dus ongemakkelyk geweest zyn: en wel denklyk is het om deeze reden dat VITRUVIUS wilde, dat men het Plint van het Tuskaansch Baziment rond maakte: dewyl deeze Orden (hoedanig hy dezelve ook voorſtelden) byzonderlyk geſchikt is voor plaatzen daar het gemak in plaats van de ſchoonheid den voorrang moet hebben. Wat 'er ook van zy, iemand van goed oordeel zal wel toeſtaan willen, dat het Baziment een groot cieraad voor de Colom verſtrekt, dat het zelfs zeer noodig is, om de Colom vast te doen ſtaan; en dat indien men geen Colomne zonder Bazimenten meer maakt, zulks een zienlyk teeken van het verſtand onzer Bouwmeesteren is, veeleer als een vooroordeel, gelyk als eenige aanbidders der oudheid willen.

Het eerſte denkbeeld van de Joniſche Orden, is ons door de Joniërs gegeeven, die, gelyk VITRUVIUS zegt, de Colom zaamengeſteld hebben, naar een Jonge Dochter, in het hair gekapt, en van eene cierlyke en aanminnige houding; in plaats dat voor de Doriſche, een kloek Man ten voorbeeld genoomen is; men zegt dat de Tempel van Diana te Epheſen (het beroemdſte gebouw der oudheid) naar deeze Orden gebouwt is geweest Tegenwoordig kan men deezen Orden gebruiken aan Geſtichten, daar godsdienstlyke zaaken verricht werden, aan Plaatzen daar het Recht gehandhaafd word, aan Vertrekken die voor Vrouwen geſchikt zyn, en op meer andere plaatſen, alwaar een ſtille eenvoudigheid vereischt werd.

De Romeinſche Orden werd gemeenlyk *Compoſita* of gemengde genoemd. ter oorzaake dat het Capiteel der Colom zaamengeſteld is door de voornaamſte deelen der anderen Capiteelen. Het heeft een quart Rond, als het Tuskaanſche en Doriſche. Voluten als het Joniſche, en daar onder een dubbele rei Blaaden gelyk het Corintiſche.

Ik noem deeze Orden de Romeinſche, om dat ik, met veel andere geloof, dat 'er die Volkeren de Uitvinders van zyn. De meeste onzer Bouwmeesteren gevestigd op de gewoonte, plaatzen dezelve agter de Corintiſche; zonder twyfel om dat het de laatſten uitgevonden is, en men ziet niet, als SCAMOZZI, die dezelve op de Joniſche laat volgen; doch deeze Autheur is hier in zo voorzich-

zichtig, dat ik hoegenaamd geen zwaarigheid vind hem na te volgen. Deeze Orden kan aan alle plaatzen gebruikt worden, daar ſterkte, cierlykheid en rykdom byeen gevonden moeten worden.

De Corintiſche Orden is de edelſte, rykſte en tederſte van allen, het is om wel te zeggen een volkomen Proefſtuk der konst, ons door die van Corinthen gegeeven; dezelven moet gebruikt worden aan de pragtigſte en heerlykſte gebouwen.

Deeze verſcheiden Ordens zyn zeer verſtandig zaamengeſteld geworden, om aan de onderſcheiden gebouwen, die de nooddruft en pracht den menſchen deed verheffen, gebruikt te worden; zy zyn zelfs ieder in haar zoort meer of min eenvoudig gemaakt geweest, volgens het gebruik daar de gebouwen voor moeste dienen, en ingevolgen de rykdom der Vorſten, Volken of Particulieren die ze deeden bouwen.

LID 6.

Over de onderſcheiden Manieren op welke de vyf Ordens zyn verhandeld, met aanmerkingen op die van VIGNOLA *en* PALLADIO.

Indien de Ordens weezentlyke en welbekende ſchoonheeden gehad hadden, dan zoude de Bouwmeesteren verpligt geweest zyn onderling met de andere overeen te komen omtrent de proportiën en maaten der gezegde Ordens: maar deeze ſchoonheden die ſlegts van een willekeurige verkiezing afhingen, dewyl geene van dezelve onweerſpreekbre bewyzen eigen zyn, zyn oorzaak dat die geene die over de Kunst handelde, ons verſchillende Regels, overeenkomſtig hun ſmaak en verſtand, gegeeven hebben; echter is het zeker dat (alhoewel een en dezelve Orden verſchillende ſchoonheden en proportiën heeft) onder die ſchoonheden en proportiën eenige zyn die meerder behaagen en algemeener goedgekeurd zyn dan anderen.

Onder de voornaamſte Autheuren die over de Bouwkunst geſchreeven hebben, zyn PALLADIO en VIGNOLA de geene die het meest gevolgd worden; maar veel wel ervaaren Meesters ſtellen in twyffel wie hunner den voorrang verdiend; dewyl ieder aan zyn Ordens byzondere ſchoonheden gegeeven heeft; niet te min laat het groot onderſcheid, het welk men in hun zaamenſtellinge ontdekt, niet toe, dat men dezelve ziet, zonder keur ten opzichten van eenige omſtandigheden te doen. By voorbeeld, de Regel van VIGNOLA, die

die een vierde der Colom aan alle Hoofdgeftellen geeft, behaagt my minder als die van PALLADIO, die deeze hoogte in zyn drie laatften Ordens vermindert, ik wil zeggen, dat de Hoofdgeftellen van VIGNOLA, my te lomp en te zwaar voorkomen; byzonder in de Jonifche, Romeinfche en Corintifche Ordens en allermeest indien de Colomne op geen Piedeftallen ftaan.

Integendeel, de Piedeftallen van VIGNOLA, die in alle Ordens een derde des Coloms hoogte hebben, behaagen my om haar fcheutigheid beter, als die van PALLADIO; die minder hoogte hebbende, my te ingedooken voorkomen.

Ten andere zyde, het Voetftuk dat VIGNOLA aan zyn Piedeftal geeft, oordeel ik ten opzigte van de geheelen Orden te klein: en het Voetftuk dat PALLADIO aan het zyne geeft, te groot en te zwaar ten opzichte van zyn Piedeftal.

VIGNOLA kan ik niet pryzen, dat hy aan de Jonifche Colom, het Baziment van VITRUVIUS gegeeven heeft, en het Attifche Baziment, dat zonder tegenzeggen het fraaifte is, uit alle zyne Ordens verworpen heeft.

Ook komt my voor, dat PALLADIO beter gedaan zou hebben, indien hy, in navolging der Ouden, het Attifche Baziment aan de Jonifche Colom gegeeven had, dan aan de Dorifche, alwaar een eenvoudiger, als dat van VIGNOLA, beter overeenkomst met de kloekheid deezer Orden heeft.

Eene middelmaatige kennis heeft men flechts noodig om door het befchouwen van de Tuskaanfche Orden van VIGNOLA, die van PALLADIO te veroordeelen; al zynde flegt zaamengefteld, omtrent in alle zyne deelen, voornaamentlyk de Zuilfchagt, die onregelmaatig word, door deszelfs groote verdunning.

Ook oordeel ik, dat PALLADIO beter gedaan zou hebben, zo hy Tanden in zyn Jonisch Hoofdgeftel geplaatst had, als het met Modillions te verfieren, dewyl de Tanden, het eigenaartig cieraad deezer Orden zyn; gelyk VIGNOLA zeer wel in acht genomen heeft, de Modillions zyn te kloek voor deeze Orden die overeenkomst moet hebben met de tederheid van een jong Vrouwenbeeld.

VIGNOLA heeft niet veel voorzichtiger gedaan, met aan vier van zyne Ordens Tanden te geeven; het is wysfelyk van een Bouwmeester, zo wel in de Ornamenten, als in de Hoofddeelen eenige verandering te brengen.

Ook heeft volgens my, VIGNOLA niet wel gedaan, toen hy in de Dorifche Or-

Orden, kleiner Tanden geplaatst heeft, als in de Jonifche, Romeinfche en Corintifche, dewyl de Dorifche de minst tederfte van deezen Ordens is.

Maar, kan men PALLADIO goedkeuren, de Corintifche Colom zwaarder gemaakt te hebben als de Romeinfche? terwyl het Romeinfche Capiteel minder teder is als het Corintifche; en moest VIGNOLA deeze beide Colomne een en dezelve Proportie geeven? Was hy niet verpligt acht te flaan op het onderfcheid dat in de Capiteelen gevonden word? en dus meer tederheid aan de Corintifche Colom, dan aan de Romeinfche geeven.

Noch kan men zeggen dat, indien VIGNOLA, de Hoofdgeftellen van zyn drie laatfte Ordens, te zwaar verordend, PALLADIO in tegendeel zyn drie laatften te ligt verkoofen heeft.

Ook merk ik aan, dat VIGNOLA zyn Corintifche Modillions te lang bepaald heeft, dewyl ze elkander in de ingaande hoeken van het Hoofdgeftel in de weg zyn; en dus in die hoeken, veel kleinder Roofen komen, als tusfchen de andere Modillions; het welk een zeer groot gebrek is, dat PALLADIO heeft weeten te vermyden, door tusfchen de zyne, nette vierkante te behouden.

Laaten wy nog zeggen, dat VIGNOLA het Blok of den Teerling, van zyn Corintifche Piedeftal, te hoog verkoofen heeft naar het Voetftuk; en PALLADIO te laag naar het zyne.

Eindelyk, als men de Poorten van VIGNOLA gadeflaat, bevind men dezelve beter geproportioneerd als die van PALLADIO; die haar te wyd in zyn eerfte, en te naauw in zyn twee laatften Ordens gemaakt heeft.

Ik zou my nog in eene groote verfcheidenheid kunnen inwikkelen, door een proefneeming, van de Profillen der Lysten van deeze Autheuren; waar van 'er veele onverdraagelyk zyn; zynde zaamengefteld van flegt verkoozene Leeden en Lysten, die weinig overeenkomst hebben, met de plaatzen daar men dezelve verordend vind.

Het zyn deeze en veel meer andere aanmerkingen, die my tot het zaamenftellen deezer Verhandeling de gelegenheid gegeeven hebben. Ik wensch dat die geen die my de eer aandoen deeze Verhandeling te doorzien, genoegzaam verlicht zullen zyn, om 'er zelve over te oordeelen, of dat zy het willen overlaaten aan de kundigheden die ik verkreegen moet hebben, in de Teekenkunde en Mathematifche Weetenfchappen; het welk de voornaamfte Grondflaagen zyn die ons in deeze Studie bekwaam moeten maaken.

BERICHT.

Ik geef hier de vyf algemeene Ordens, op nieuwe Maaten en Proportiën; met een tweede Tuskaansche, die ik tusschen de eerste en de Dorische plaats geef.

Een Spaansche, die ik tusschen de Romeinsche en Corintische plaats, en op het einde van het Werk geef ik een Franschen Orden.

Voorts ben ik niet van meening in groote onnutte redenen te treeden, dewyl ik Vertoogschetzen geef, die zich van zelfs en op de enkele beschouwing verklaaren; ik zal alleen maar zodaanige waarneemingen, of onderrichtingen en aanmerkingen maaken, als ik tot het onderwys der Leerlingen noodzaakelyk oordeel.

Het Modul, waar van ik my bedien, is de halve onderdikte der Colom, altyd in 30 gelyke deelen verdeeld.

De Nommers in de Schetzen geeven Modul te kennen, wanneer zy door een —— gevolgd worden, zo niet, toonen dezelven niet dan minuten aan.

VERHANDELING
OVER DE
BOUWKUNDE.

TWEEDE AFDEELING,

Over de Ordens der Colomne.

EERSTE SCHETS.

Van de Tuskaansche Orden.

De zaamenstelling van deeze Orden, is genoegzaam overeenstemmende met die van VIGNOLA, die dezelve zo ver zulks doenlyk was, in de grootste eenvoudigheid gesteld heeft.

De Colom heeft de hoogte van 14 modullen, het Piedestal 4—25. Het Hoofdgestel 3—15. Zo dat de Colom omtrent driemaal de hoogte heeft van het Piedestal, en viermaal die van het Hoofdgestel, de geheele Orden maakt dus 22—10.

Om deeze Orden te Teekenen, moet men ten eersten de Grondlyn A B trekken, de Perpendiculair C D oprechten, die het Centrum of de As van de geheelen Orden is, en de Schaal E F maaken, die men door modullen of halven diameeters der Colom verdeeld, en een deezer modullen wederom in 30 minuten verdeelen; Neemt vervolgens 4—25. voor de hoogte van het Piedestal C G, 14 modul voor de Colom G H: en 3—15 voor het Hoofdgestel H D. Voorts de verdere deelen na de volgende Vertoogschetzen.

Deeze weinige woorden heb ik noodig gedacht te moeten zeggen, om den Leerling aantewyzen, hoe men een Orden moet beginnen te Teekenen, en ik oordeel genoeg gezegt te hebben, om hem in staat te stellen, het overige van deeze Orden zonder hulp te kunnen vervolgen, en zonder moeite de behandeling der andere Ordens te kunnen bevatten; veronderstellende dat die zich tot

de Bouwkunde begeeft, reeds zo veel van de Meetkunst weet, om alles door een half woord te verſtaan.

Van de Tusſchenruimtens der Colomne. Schets 2.

In deeze Schets, alwaar de Colomne zonder Poorten en Piedeſtallen zyn, geef ik drie verſchillende Tusſchenſpatiën, een groote, een middelmaatige en een kleine, de eerſte en tweede toonen aan de meeste en minſten wydten, die men gevoegelyk tusſchen de Colomne van deeze Orden geeven kan, wanneer zy zonder gekoppeld te zyn, elkander een voor een volgen; en de derde doet zien, hoe verre zy nadere kunnen, indien men de Colomne, twee aan twee, dat is, gekoppeld maakt.

Wanneer men de Colomne dusdaanig koppeld, moet men tusſchen elk paar, voor de grootſte wydte, 9 modul geeven, te reekenen van den eene As tot den andere, doch indien de Colomne, zonder gekoppeld te zyn, elkander vervolgen, moeten zy 4—20 of 6—20 van het eene Centrum tot het andere tusſchenruimte hebben.

Men ziet ook in dezelve Schets de Maaten om de Colomne naar te plaatzen indien men Poorten of Boogen tusſchen dezelve maakt. Echter moet men zich niet voorſtellen omtrent deeze Maaten zo bepaald te zyn, dat geen de minſte verandering plaats zoude kunnen hebben, edoch hoe minder hoe beeter.

Van de Colom. Schets 3.

De Colom is zaamengeſteld uit 3 deelen. Het Baziment, de Zuilſchagt en het Capiteel.

De Schagt eindigt van boven altyd door een Astragaal, en van ondere door een Band, die men op deeze plaats den Zoom noemt. De Schagt verminderd gemeenelyk van dikte naar boven, en deeze vermindering begint op de hoogte van een derde der Colom; naamentlyk, men verdeeld de hoogte van de Schagt in drie gelyke deelen, waar van men het onderſte te Lood op het Baziment laat rusten, en de twee andere deelen van deszelfs dikte ongevoelig en zonder Lammigheid tot onder het Astragaal (alwaar de verdunning eindigt) doet verminderen.

Eenige geeven de Colomne op de hoogte van de eerſte derde der Schagt een weinig meerder dikte, dan op het Baziment, het welk dus dezelven als uitgezet

en.

en met een Buik maakt, maar deeze verdunning naar het Baziment moet niet meer als een minut, of ten hoogste een en een half zyn.

Doch indien men van deeze verdikking gebruik maakt, zoude ik liefst hebben dat men 'er reden voor had, gelyk zulks nodig is, wanneer men drie Ordens op elkander plaatst, het geen men in het vervolg van dit Werk ook zal ontmoeten; anderzints zal men beter doen deeze opzwelling niet werkstellig te maaken.

Waarneeming.

Een Colom moet altyd juist te lood op zyn Baziment staan, niettemin begeert VITRUVIUS, dat 'er plaatzen en gelegendheden zyn, daar dezelve om de sterkte naar de Muur van het Gebouw moet overhellen, namentlyk hy wil, dat men de verdunning die altyd aan de beide zyde genomen word, enkel en alleen van de buitenkant der Colom neemt, op dat dezelve als eene tegensterkte het gebouw vaster doet zyn; maar, om dat deeze onregelmaatigheid niets dan mismaaktheid aan het gezicht verschaft, ben ik van gedachten, dat men VITRUVIUS dies aangaande niet na moet volgen.

Aanmerking.

Men ziet aan eenige oude Gebouwen Colomne, waarvan de verdunning onmiddelyk op het Baziment begint, het welk ook zeer geschikt voorkomt; edoch, deeze manier is uit het gebruik en geheel door onze hedendaagsche Bouwmeesteren verlaaten.

Waarneeming. Schets 4.

Veel geachte Bouwmeesteren hebben dikwils de Schagten der Colomne omkringd met Banden of Blokkingen, gelyk men hier van een voorbeeld ziet aan het Paleis van Luxembourg, en andere aanzienelyke Gebouwen, doch dit soort van *Rustique* of Boersche Cieraaden, zyn geenzints navolgbaar, ten waare aan Poorten, Citadellen of Gevangenissen, om hier door het inkomen deezer Gestichten affchriklyk en onaangenaam te maken.

Indien men nochtans dit zoort van Boersche of *Rustique* Cieraaden op eenige plaatzen dulden kan, moet zulks niet geschieden als om de Tuskaansche of ten hoogsten den Dorische Colom, en nimmer om tederder Ordens, byzonderlyk als de Colomne gecanuleert zyn.

 Van

Van het Capiteel. Schets 3.

Het Capiteel van deeze Colom heeft niet meer als drie deelen of leeden, namentlyk het Dekſtuk, een quart van een Rond, en het Keelſtuk, welk laatſten met een Band onder tegen het Rond eindigt: het Aſtragaal dat onder de Keel is, behoort tot de Zuilſchagt.

Van het Baziment. Zelfde Schets.

Het Baziment deezer Colom beſtaat alleen door twee deelen, een Plint, het welk een vierkant en plat Lichaam is, en een half Rond of *Thorus*, het welk in den een zin genomen plat, en in den andere een rond Lichaam is, het Bandje boven dit Rond is wederom een deel van de Zuilſchagt.

Van het Hoofdgeſtel. Schets 5.

Het Hoofdgeſtel heeft drie Hoofddeelen, het Architraaf, het Fries en de Kroonlyst; ik geef gemeenlyk aan de Kroonlyſt omtrent de hoogte van twee vyfde gedeeltens van het geheelen Hoofdgeſtel; en ik hou het Fries wat hooger als het Architraaf, op dat deezen twee deelen naastenby van een hoogte ſcheinen, het welk, dezelve een gelyke hoogte gevende, niet zouden zyn; dewyl de ſprong van het Architraaf een gedeelte van het Fries voor het gezicht verbergt, en dezelve regel vind men waargenomen in alle myne Hoofdgeſtellen.

Van de Sprong der Kroonlyst. Zelfde Schets.

Het is een vastgeſtelde regel in de Bouwkunde, dat men de Kroonlyst van het Hoofdgeſtel omtrent zo veel ſprong als hoogte geeft, echter kan men deeze Sprong een weinig vermeerderen, als zulks gevorderd word om een goed en ſchoon Profil te bekomen, gelyk ik hier in navolging van VIGNOLA gedaan heb.

Van de Poorten of Boogſtellinge. Schets 2 en 6.

De algemeene proportiën der Poorten is, dat men haar tweemaalen zo hoog als breed maakt. Niettemin kan men (reeden daar voor hebbende) zonder ſchroom deeze proportie een weinig veranderen.

Waar-

Waarneeming. Schets 6.

Indien de omstandigheden vorderen, dat men groote Pinanten of Dammen tusschen de opening der Poorten moet laaten, het zy voor het gemak der Vertrekken die 'er boven of onder zou kunnen zyn, alsdan moet men gekoppelde Colomne tusschen de Poorten plaatzen: En indien de Orden op een Piedestal verheeven word, moet men onder yder paar Colomne, slechts een doorgaand Piedestal brengen.

Van het Piedestal. Schets 7.

De hoogte van dit Piedestal, volgens de algemeene Reegel van VIGNOLA, die ik ook voor de myne genomen heb, zoude niet meer als 4—20 zyn; echter breng ik deeze hoogte op 4—25, om dat my toescheen zonder deeze 5 minuten verhooging, het zelve zonder schoonheid zouden zyn: dus is hier uit af te meeten, dat de algemeene regels niet altoos stiptelyk te volgen zyn.

Waarneeming.

De breedte van het Piedestal, naamentlyk die van het Naakt of den Teerling, is altyd gelyk aan de breedte van het Plint des Baziments der Colom; ten waare men een Piedestal zonder Deklyst en Voetstuk moet maaken, want dan moet men hetzelve een weinigje verbreeden, om het van het Plint des Baziments te onderscheiden, ziet Schets 127 en 129.

Van de Hoofdgestellen der Colomne die op Piedestallen verheeven zyn. Schets 8.

Ik geef altyd voor ieder Orden twee Hoofdgestellen, den een hooger als den andere, hoewel weinig, het eerste of laagste is voor Colomne zonder Piedestallen, en de tweede gelyk deeze, is voor Colomne op Piedestallen, deezen verscheidenheid in de Hoofdgestellen schynt my toe zeer noodig te zyn, om dat de Colomne zonder Piedestallen kleinder ordinantie uitmakende, als die, die op Piedestallen staan (vooronderstellende in de beide gevallen de Colomne van eene groote) dus ook Hoofdgestellen moeten hebben, die daar na geëvenredigt zyn: Zo dat gevende dit Hoofdgestel 3—15, heb ik gedacht niet meer als 3—10 te moeten bepalen voor die zonder Piedestallen; het wel dus 5 minuten minder als den algemeene Maat is. Ik weet zeer wel, dat zo men maar alleen acht gaf

op

op de wetten van ſterkte en zwakte, men veel eer dees verandering in de Hoofdgeſtellen in een tegenovergeſtelden zin diende waar te neemen, doch het ziet hier niet op de ſterkte, maar op de ſchoonheid, ook bevind men gelyk reeds gezegd is, dat ik de zwaarte van dit Hoofdgeſtel niet vermeerder, maar het andere, alwaar de Poorten kleinder, en de tusſchenwydtens der Colomne minder zyn, van zwaarte ontlast, en in het vervolg zal men de noodzaakelykheid van twee Hoofdgeſtellen, voor een en dezelve orden klaarder zien.

Van de in de Muur verbondene Colomne. Schets 9.

Men heeft zomwyle voorvallen, alwaar de Colomne niet veel vooruit gebragt kunnen worden, gelyk wanneer het Hoofdgeſtel het uitzigt belemmerd aan de Vertrekken die 'er boven geplaatst zoude kunnen zyn, of te veel licht benam aan die, die 'er zich onder bevonden; in dusdaanige voorvallen laat men de Colomne een derde of vierde hunner diameter in de Muur, waarvoor dezelve geplaatst zyn, inſpringen; doch kunnen zy rondſom los ſtaan, dan verkrygen dezelve eene onvergelykelyke meerdere ſchoonheid; ook verbind men de Colomne zomtyds in de Muur, voor de meerdere ſterkten van het Gebouw, doch vooral niet dieper als een derde der diameter, waarvan men de reden in 't vervolg zal zien, als ik van de Imposten melding maak.

Waarneeming. Zelfde Schets.

Wanneer de Colomne rondsom los ſtaan, plaatst men gemeenlyk achter tegen de Muur of Zuil der Poorten een platte Pylaster, gelyk het Plan A doet zien, ook neemt men in plaats van een Pylaster tegen de Muur, dikwils een Colom, die drie vierdeparten van de diameter buiten de Muur uitſpringt; het welk dus netter overeenkomst als de Pylasters met de voorſten Colomne maakt, en op veel plaatſen aldus gezien word.

Aanmerking.

Alhoewel men billykt dat een Colom in de Zuil der Poorten inſpringt, moet men geenzints goedkeuren, dat een Pylaſter achter een Colom geplaatſt, op zodanige manier voor dezelve word uitgehold, gelyk men op eenige plaatzen ziet.

Van

Van de tweede Tuskaanſche Orden. Schets 10.

Deezen Orden is minder kloek en eenvoudig dan de voorgaande, hy heeft een mannelyker ſchoonheid en is van een goede ſmaak, men zoude het Fries met platte ronden kunnen verſieren, die het Wapen van Tuskaanen zyn.

De hoogte der geheelen Orden is 23—22 waar van de Colom 15 Modul heeft, het Piedeſtal 5 Modul, en het Hoofdgeſtel 3—22. Zo dat het Piedeſtal een derde der Colom is, en het hoofdgeſtel eenige minuten minder als een vierde.

Waarneeming. Schets 13.

Wanneer men gekoppelde Colomne maakt, brengt men dezelve zeer digt by elkander, echter moet men zorgen dat (gelyk men zulks op eenige plaatzen ziet) haar bazimenten niet tegen elkander aankomen, de reden hier van is, indien de twee Plinten elkander aanraaken, verbinden zy zich en worden een lichaam, op zig zelfs, dat niet tot de Colomne ſcheint te behooren, dit word byzonderlyk gebrekkig, wanneer onder de Colomne Piedeſtallen geplaats zyn, want als dan ſcheinen deezen aan een gebrachte Plinten, veel eer tot het Piedeſtal als tot de Colomne te behooren.

Waarneeming. Schets 15.

Als men de ſchagt der Colom van een andere ſoort van Steen of andere ſpecie maakte, dan het Baziment, als dan zoude men het Holletje A. met deszelfs bandje tot de Schagt kunnen betrekken, en het Baziment zou dus maar beſtaan in een rond of *Thorus* en een Plint.

Van de Doriſche Orden. Schets 16.

Men ziet in deeze Orden een trotſche en edele zamenſtelling, het hoofdgeſtel heeft veel overeenkomst met dat van VIGNOLA, die zegt het zelven getrokken te hebben, uit eenige oude overblyfſelen; de Colom is 16 Modul hoog, het Piedeſtal 5—10, en het Hoofdgeſtel 3—28, gevolglyk is de Colom driemaal zo hoog als het Piedeſtal, en ruim viermaal zo hoog als het Hoofdgeſtel, de geheelen Orden maakt dus een hoogte van 25 Modul en 8 minuten.

Van de tusschenwydte der Colomne. Schets 17.

In deeze Orden kunnen de Colomne zo Willekeurig niet geplaast worden, als in de Tuskaansche, dewyl de Trifligten en Metopens, die het cieraad van het Fries zyn, zig op zeekere maaten bepaald vinden; die ons zomtyds niet toestaan de Colomne op zulke Welvoegende tusschenruimtens te plaatzen, als men zig wel vooronderfteld, echter (gelyk ik hier doe) de vryheid neemende de maaten en (*) proportiën der Trifligten een weinig te veranderen, komt men eindelyk tot zyn oogmerk; zonder dat die Verandering eenige berisping onderheevig is, van die geene die reeds in de Bouwkunde ervaaren zyn.

Men ziet in deeze Vertoogschets volkomen de maaten der ruimtens, tusschen de Colomne, als mede het getal der Trifligten en Metopens, en in het vervolg zal men de maaten en proportiën dezer deelen, in het byzonder zien.

Van de verscheiden verdunningen der Colomne.

Allen Colomne (gelyk wy reeds gezegd hebben,) beginnen op een derde hunner hoogte van dikte te verminderen; maar na maaten de Colomne hooger en teederder worden, word derzelver verdunning minder. By voorbeeld in de eerste Tuskaansche Orden, daar de Colom niet meer als 14 Modul hoogte heeft, verdunt de halve diameeter, tot onder het astragaal 6 minuten; in de tweede Tuskaansche Orden is de Colom 15 Modul hoog, en verdunt maar 5½ minut; in de Dorische Orden, daar de Colom 16 Modul hoogte heeft, verdund de halven diameeter 5 minuten, in de Jonische orden heeft de Colom 18 Modul en verdund maar 4½ minut op de halve dikte, en maar 4 minuten verdunning geeft men aan de Romeinsche en de volgende Ordens: zo dat 4 minuten de minste verdunning is, die men aan de Colomne geeft, alhoewel deszelfs hoogte ten opzichte van deszelfs dikte vermeerderd.

Eenige Bouwmeeesteren begeeren dat de Colomne, alhoewel van een Orden verscheiden verdnnningen moeten hebben, naar maaten dezelve hoog of laag zyn, by voorbeeld zy begeeren dat een Dorische Colom die 20 voet hoog is, minder verdunt moet worden als een die maar 15 voet hoog is, en dat een van

30 voet

(*) Door proportiën verstaan ik hier niet een overeenkomst van reden, in een Geometrische zin, maar een overeenkomst van deelen, die gegrond zyn op de smaak des Bouwmeesters.

30 voet alweeder minder verdund zy, als die van 20 voet, en desgelyks met allen hoogtens, hoe hooger, hoe minder verdunning; want zegt men, de hoogte bedriegt zeer ligt ons oog, ons daar door willende te kenne geeven, dat een hooge Colom, naar zyn booven eind van zelfs schynt te verminderen, zulks is waarheid indien men denzelven van naby en van onderen naar boven beschouwd, doch men moet in overweeging neemen, dat men geen groote Colomne maakt om van naby gezien te worden, maar om ze op een afstand te beschouwen, die overeeenkomstig is met derzelver hoogten, en van waar het ongereegeld zouden zyn, de Colomne geproportioneerd te zien, naar het gezigt der geenen die haar van naby Gadeslaan. Ik oordeel dan, dat daar men een zeekere hoeveelheid van verdunning aan de Colomne bepaald heeft, en het oog op deeze bepaling (haar gaade slaande op eene bekwaame afstand) voldaan is, het geenszints gevoegelyk is, aan de onderscheiden hoogtens van een en dezelven Orden, verschillende verdunninge vast te stellen; ten waare in een zeer beslooten plaats, het welk niet voorvald als binnen in een gebouw, by voorbeeld in een Coepel en andere diergelyke plaatzen, het welk een verstandig Bouwmeester altoos in acht zal neemen.

Men zy wel indachtig dat ik hier spreek van Colomne van een en dezelve Orden, want (gelyk zo even gezegt is) in de onderscheiden Ordens, moeten de verdunningen ook verschillen, maar dat, by voorbeeld, een dorische Colom 100 voet hoog is, of slechts 10, de verdunning moet ten opzigten der diameter altyd dezelve blyven, ten minste, het is myn stelling.

Van de Canaalen in de Dorische Colom. Schets 18.

Indien men deeze Colom canuleert, kan men in naarvolging van VIGNOLA, het getal, op 20 bepaalen; dezelve moeten in maniere geschikt zyn, dat men op elk middellyn der Colom, een dier Canaalen vind: PALLADIO stelt het getal op 24, waardoor dezelve voor deeze orden te schraal worden.

VIGNOLA beschryft haar diepte, door een hoek van een gelykzydige driehoek tot Centrum te neemen, en VITRUVIUS neemt tot zyn centrum, het middelpunt van een quadraat, waar van de zyde zo lang zyn als de breedte der Canaalen, en waar door deezen dus dieper worden, als die van VIGNOLA.

Men maakt ook zomtyds Canaalen, die in de grond plat zyn; doch deeze vol-

doen zo wel niet als de andere; ook zyn ze in geen gebruik, fchoon dezelve beter met de vastheid deezer Orden, overeenkoomen.

Waarneeming. Schets 19.

De Canaalen, moeten onder, boven het Baziment en boven, onder het Capiteel beginnen en eindigen, daar het regt ftaande van de Schagt, zig met den af en aanloop vereenigd.

Wanneer men dees Colom Canuleerd, moet men in het quart rond, van het Capiteel, Figuuren die Eieren verbeelden maaken, en zelfs Paternosters in een klein rondje dat men in dit geval, in plaats van drie kleine Bandjes, onder tegen het gezegde quart rond, plaatzen kan; beiden deezen cieraaden, de Eieren en Paternosters, moeten zo veel in getal zyn, als de Canaalen, en regelmaatig verdeeld worden, gelyk in de grondteekening van dit Capiteel te zien is.

Van de Modillions. Schets 19.

Ik verkies Modillions in het Hoofdgeftel van deezen Orden, niet alleen om hetzelve des te beter van de andere te kunnen onderfcheiden, maar ook, om dat deeze deelen, zeer overeenkomen, met de edelheid van deeze Orden, en een groote fchoonheid aan denzelven byzetten, gelyk men in dit Figuur ziet, al waar yder Trifligt, door zyn daar boven geplaats Modillion, gekroond word.

Waarneeming. Schets 20.

Meest al de geene, die Modillions in het Hoofdgeftel van deeze orden plaatfen, geeven haar de breedte, net gelyk aan de breedte van het Trifligt; maar ik oordeel beter te doen, dezelve zo veel breeder te maaken, als de fprong van het Bandje boven de Trifligten opleverd, ook zal men bemerken dat ik de Modillions, niet zo ver vooruit breng, als men gewoon is te doen, maar dat ik dezelve, drie of vier minuten korter maak als de fprong van 't platfond der Kroonlyst, op dat het profil zig beeter teekend; en deeze regel neem ik opzichtelyk de Modillions in al myn Ordens in acht.

Van de Trifligten. Schets 20.

De algemeene Proportie der Trifligten is dat men haar een Modul breedte, en een en een half hoogten geeft; maar om dat van deeze Proportie flegt gereegelde

de tusschenruimtens voor Poorten voortkomen, gelyk men in die van VIGNOLA ziet, alwaar de Zuilen van deeze Orden 5 modullen breedte hebben, in plaats van 4 gelyk in zyn andere Ordens, zo heb ik noodig geoordeelt, deezen maaten een weinig te veranderen; my voorstellende, dat het beeter is de kleine deelen na de groote te schikken, als de groote na de kleine; en met dit alles zo zullen myn Trifligten niet minder voldoende zyn; schoon de proportiën derzelven met de algemeene verschillen. Ziet Schets 19 en 24.

Van de Metopens. Schets 19.

Men noemt Metopen, de ruimten die tusschen de Trifligten is, haar fraaiheid bestaat in net vierkant te zyn, doch dezelven zuiver vierkant maakende, vertoonen zy breeder als hoog, om dat de Sprong van het Architraaf een gedeelte hunner hoogte voor het gezicht verbergt, daarom maak ik de myne een à twee minuten hooger als breed, om ze dus vierkant te doen scheinen; myn gedachten hieromtrent is, dat vierkant vertoonen zonder het te zyn, beter is als vierkant te zyn zonder het te vertoonen,

Waarneeming. Schets 22.

Wanneer de Trifligten en Metopens, gelyk in deeze Schets elkander regelmaatig volgen, kunnen de Colomne niet anders als een voor een geplaatst worden, ik wil zeggen dat geen gekoppelde plaats kunnen hebben; uitgezondert die in de ingaande Hoeken van een Gebouw staan, dewelke door twee andere een aan elk zyde vergezeld moeten zyn, en met deeze laatsten steld men de volgende Colomne van het Gebouw in gelykmaatige tusschenwydten, en men zal bemerken dat deeze twee, by de in de Hoek geplaatste Colom, niet minder voor de sterkte van het Gebouw, als voor de regelmaatigheid van de tusschenruimtens der overige Colomne dienstig zyn.

Waarneeming. Schets 23.

In plaats van Colomne in de Hoeken, zoude men voor dezelve vierkante Pylasters kunnen bezigen, die veel beter voor de sterkte van het Gebouw zyn.

Waarneeming. Schets 22.

De rondsom losstaande en na elkander verdeelde Colomne (dat is die niet twee

 aan

aan twee gekoppeld zyn) moeten geen Piedeſtallen hebben, om dat op Piedeſtallen geplaatst zynde, dezelve te zwak en rank zouden worden.

Waarneeming. Schets 23.

Indien men nochtans de Colomne gekoppeld verkoos, gelyk dikwils noodig is, zo moet men van de regelmatigheid der Trifligten in de ingaande Hoeken van het Gebouw afwyken, en dat wel om de regulierheid der deelen van het Platfond der Kroonlyst te behouden; gelyk men in deeze Vertoogſchets ziet; dus in plaats van een klein gedeelte Trifligts in de hoek te brengen, zoude men dit gebrek kunnen verbergen door in deszelfs plaats eenig Wapen van het Huis of ander Cieraad te ſtellen.

Waarneeming. Schets 24.

Wanneer men een *Periſtile* of vooruitkomend Portaal van Colomne moest maaken, en dat dezelve ongekoppeld moesten blyven, en echter op Piedeſtallen verheven worden, zo zoude men onder alle de Colomne (gelyk hier aangetoond werd) een doorgaand Piedeſtal moeten verkiezen, echter kan men hetzelven in voorkomende en achteruitwykende partyën verdeelen, om dusdoende aan ieder Colom zyn byzonder Piedeſtal te geeven, blyvende des niettemin door de tusſchenpartyën aan een verbonden.

Waarneeming.

Indien men gelyk my voorkomt nodig te zyn; in de Hoeken van een Gallery een Pylaster plaatst, volgt onbetwistbaar de volgende ongeregeldheid; namentlyk, dat het naakt van den Pylaster voorby het naakt van het Hoofdgeſtel ſpringt, 't welk eenige ſchynt te verplichten tot het maaken van een Carnisſing in het laatstgenoemde, doch om dat deeze Carnisſing de geheele regulierheid van het Platfond en Fries bederft, oordeel ik beter 'er geen te maaken, en dus liever een klyn gebrek door te laaten gaan, dan door een veel aanmerkelyker de verbetering van het eerſte te bevorderen.

Waarneeming. Schets 25 en 26.

Wanneer Colomne die op Piedeſtallen verheven zyn, door Poorten vergezeld worden, en dus aan de Muur of Zuil verbonden zyn, kunnen zy den een na

den

den ander verdeeld worden, om dat dezelve als dan door de Zuilen der Poorten versterkt zyn.

Men ziet in deezen Orden, veel beeter als in de Tuskaansche, de noodzaakelykheid van twee Hoofdgestellen: In het voorgaande Hoofdgestel, dat geschikt is voor Colomne zonder Piedestallen, zyn de Trifligten 26 minuten breed, en in deeze die voor Colomne met Piedestallen diend, zyn dezelve 28 minute breed; welk verschil nodig is om welgeregelde tusschenwydtens voor de Colomne te verkrygen: ook begrypt men dat, indien de Trifligten van maat veranderen, de Metopens insgelyks van zelfs verandering onderhevig zyn.

Waarneeming.

Ik geef aan dit Architraaf niet meer als een enkele vlakke Tafel, op dat de droppen die van de Trifligten vallen, met derzelver agterkant niet buiten het naakt van het Fries komen; echter zou men 'er een tweede by kunnen voegen, doch van weinig Sprong, gelyk ik gedaan heb aan het Hoofdgestel der Pylasters. Schets 88 en 90.

Algemeene Regel voor de Piedestallen.

Ik geef gemeenlyk voor de hoogte van het Voetstuk een geheel, en voor de Hoogte der Dyk Lyst een half modul; de breedte van het Plint van het Baziment der Colom, (gelyk reeds gezegd is) is altyd gelyk aan de nette breedte van den Teerling van het Piedestal; en een derde der Colom is de hoogte van het geheelen Piedestal, zo niet juist, ten minste naby, zo dat het verschil der hoogtens 't welk men in de Piedestallen van myn Ordens vind, alleen in den Teerling gevonden word.

Van de Impost-Lysten. Schets 29.

De Impost-Lysten zyn een soort van klyne Kroonlysten, die de hoogte der Impost-Stylen of Zuilen der Poorten bepaalen, en die byzonder geschikt zyn om door haar Sprong de Boogen en Archivolten te ontfangen; ik geef gemeenlyk twee ontwerpen van Impost-Lysten, verschillende in hoogte en Sprong, de laagste is voor Poorten, alwaar de Colomne geen Piedestallen hebben, en de hoogsten voor die waarvan de Colomne op Piedestallen verheven zyn, zynde niets billyker dan dat de groote der Imposten na die van de Poorten geëvenredigd zy.

Waar-

Waarneeming.

Men moet zorg draagen dat de Sprong der Impost-Lyst niet voorby de agterste halven diameeter der Colom fpringt, op dat dus vooral gezegde Sprong op de buitenfte halven diameter geen de minfte bezit verkrygen.

Van de Jonifche Orden. Schets 30.

Deeze Orden is ten opzigten van de voorgaande van eene tedere famenftelling, de Colom heeft 18 modul hoogte, het Piedeftal 6 modul, het welk dus een derde der Colom is, en het Hoofdgeftel 4—10. gevolglyk 5 minuten minder als een vierde der Colom, de geheelen order maakt dus 28—10.

Van de Tusfchenruimtens der Colomne. Schets 31.

De Colomne van deeze Orden zyn geplaatst na een zeeker getal Tanden van het Hoofdgeftel, die een gevoegelyke ruimten tusfchen beide laaten, met deeze bepaaling, dat men altyd boven elk midden der Colom, een dier Tanden geplaatst vind, zo dat als ik zeg 35 Tanden tusfchen de Centrums van de Colomne A en B. moet men verftaan 34 heelen en 2 halven, een aan ieder einde; dus begrypt men hier uit dat indien men verpligt is, de tusfchenwydte der Colomne te veranderen, zulks gefchied door het vermeerderen of verminderen van het getal der Tanden, het geen echter niet meer mag zyn als ten hoogften een of twee.

Van de Poorten en hun Imposten. Schets 33.

De volmaaktfte Boogen worden door een half Cirkel getrokken; en men plaatst gemeenlyk den Impost-Lyst op het Centrum waarmede men de Boog getrokken heeft; echter zyn 'er verfcheiden Bouwmeesters die dezelven eenige minuten laager plaatfen, om dat door de Sprong der Impost-Lyst een gedeelte der Boog voor het gezicht verborgen blyft, het welk zeer goed te keuren is, dewyl het de Boog geheel en al doet zien; die anderfints geen volmaakt half Rond zou fchynen.

Van de Neus-Lyst, of het bovenfte Lid van het Hoofdgeftel. Schets 32 en 34.

Ik geef gemeenlyk aan deeze Lyst zo veel Sprong als hoogte, zonder de Band boven dezelven daar mede te begrypen.

In

In de eersten Tuskaansche Orden is deeze Lyst een quart Rond, in de Dorische een Hol, en in deeze en de overige Ordens een Ojief.

Van de Kroon en het Platfond. Zelfde Schetsen.

Het Lid dat men eigentlyk de Kroon noemt, is die groote, altyd Vierkante en zeer veel oversteekende Lyst, die de opperste, namentlyk, de Neus Lyst onmiddelyk volgt; men geeft hem zo eene aanmerkelyke Sprong; zo wel voor de Cierlykheid van het Hoofdgestel, als om het geheelen Werk voor inwaatering te bevryden; ik hou dit Lid altyd zwaarder als de Neus-Lyst die 'er boven is, om dat het de meest heerschende party van het Hoofdgestel niet alleen, maar zelfs van de geheelen Orden is.

Onder in dit Vierkant gedeelte, het welk men gemeenlyk het Platfond der Kroon-Lyst of het Plantzier noemt, maakt men om drie onderscheiden reedens, een Canaal of Goot, ten eersten, tot meerder Cieraad van het Platfond, ten tweede, om de mindere Lompheid van hetzelve te bevorderen, en ten derde, om het water dat op den Kroon-Lyst valt, het na beneeden vloeijen langs den gantsche Orden te beletten; want tot aan gezegde Canaal koomende, kan het water in hetzelve niet weder na omhoog klimmen, maar moet drop voor drop naar beneeden vallen; uit deeze oorzaak is het dat de Franschen dit onderste van de Kroon de naam van *Larmier* of *Gouttiere* geeven, het welk zo veel als Traanelaater beteekend.

Van de Eier-Lyst. Zelfde Schets.

Het quart Rond het welk onder tegen het Plantzier der Kroonlyst aan komt, word gemeenelyk den Eier-Lyst genoemd, om dat men dikwils de gedaante van Eieren in hetzelve maakt.

Van het Rondje onder deeze Eier-Lyst. Schets 35.

Dit Rondje heeft het Figuur van een ronde Stok, die men op een vierkante Band A B legt; ik verdeel deeze Band in drie gelyke deelen, waar van ik 'er twee voor de dikte van het Rondje geef, en dezelve Regel neem ik overal in acht.

Waarneeming.

Van dit Rondje maakt men ook dikwils zoogenaamde Paternosters van Paerlen en Olyven.

Van den Tand-Lyst. Schets 35.

Men noemt Tand Lyst het groote vierkante Lid, dat onmiddelyk onder den Eier Lyst en Paternosters volgt, uit oorzaak dat men dezelve veeltyds met vierkante Blokjes, die men Tanden noemt, verfierd.

Aanmerking. Schets 36.

De verdeeling deezer Tanden is hier op zoodanige manier gefteld, dat in de ingaande Hoeken, zo wel als op de vooruit komende, een Tand gevonden word; het geen een zeer goede regelmaatigheid aan het Platfond veroorzaakt, het welk men, Vignola volgende, niet heeft.

Die geene die begeeren dat de Tanden de eindens der Dakfparren verbeelden, zullen deeze door my in en op de Hoek geplaatfte, geenfints goedkeuren; dewyl ze volgens die ftelling geen plaats kunnen hebben, doch ik verzoek in overweeging te neemen, dat men de Tanden hier niet dan voor enkele Ornamenten, gelyk ze in waarheid zyn, gefchikt vind, en geenfints voor eindens van Dakfparren, die niet dan aan Hutten en flegte Wooningen gezien worden, en deeze behooren niet tot myn Verhandeling.

Van het Capiteel. Schets 37.

De voornaamfte deelen van dit Capiteel zyn de Voluten, die verfcheiden befchouwen als gemaakt naar het denkbeeld van een op het quart Rond gelegde en door het Abacus gedekte, boomfchors; waar van de eindens opgerold en in het midden met een dik koort vastgebonden zyn; het welk dus naasten by, de gedaante moet opleeveren, die de Oude aan de zyde van dit Capiteel gaaven; andere bemerkende dat de gedaante van dit Capiteel, eenige overeenkomst heeft met het Kapzèl der Griekfche Jonkvrouwen van die tyd, zyn van gedachten, dat het zyn oorfprong daar van genoomen heeft; doch dewyl 'er aan de kennis van deszelfs oorfprong weinig geleegen legt, zo kan ieder naar goeddunken daar over oordeelen.

Van de Manier om de Voluten te trekken. Schets 38.

Men heeft veelderhande Manieren om de Voluten te trekken, doch ik vernoeg my 'er een te geeven, die de gemakkelykſte en het meeste in gebruik is, en die men zonder moeite op het enkele beſchouwen deezer Schets leeren kan; Eenige houden dezelve niet voor al te naauwkeurig, maar met een weinig behendigheid zal men het 'er zeer wel mede kunnen verrigten.

De eerſte Spiraal Lyn A B C enz. getrokken zynde, trekt men de tweede, die de breedte der Band L by het oog der Volut tot niet doet eindigen; de Centrums deezer tweede Trek, bepaalt men zeer digt by die, waar mede men den eerſte Spiraal A B C getrokken heeft, in maniere dat dezelve maar een Pasſerſteek nader aan het Centrum van het oog der Volut geplaatst worden.

Van het Moderne Capiteel. Schets 39.

Het Capiteel der Antique, niet voldoende op de Colomne die rondsom gezien kunnen worden, uit hoofde der verſchillende gedaantens, heeft SCAMOZZI 'er een doen zaamenſtellen, die van alle zyde beſchouwt, altoos een en dezelve gedaante heeft, en die naastenby dezelve is als deezen: niettegenſtaande die uitvinding, zyn 'er Bouwmeesteren, welke niet goedkeuren dat de Voluten uit de Vaas van het Capiteel hun oorſprong neemen, en willen, dat de vier Voluten maar een Boomſchors, die onder het Abacus doorging, en waar van de hoeken opgerold waren, uitmaakten, waar door het Abacus beeter gedraagen en onderſteund zou ſchynen; gelyk men hier van een voorbeeld vind in de Vyf Ordens van de Heer PERRAULT; ik geloof dat deeze gedachten zeer goed zoude zyn, indien de goede ſmaak der Teekening 'er meede overeen kwam, maar dit niet moogelyk zynde, moet men zig by deeze houden, die een goed voorkoomen heeft, zig zeer wel Teekend, en van eene goede Werking is. Nog is waar dat het nieuwe Abacus het welk men hier geeft, hebbende meer overeenkomst van proportie met de groote der Voluten, als dat van SCAMOZZI, het geheele Capiteel veel meer Schoonheid byzet; het welk zig nog vermeerderd vind, door de regtneerhangende onder de Voluten geplaatſte Festoenen, die zedert eenige jaaren door de Beeldhouwers, tot nog meerder Cieraad aan dit Capiteel zyn uitgevonden en bygevoegt.

Waarneeming. Schets 40.

Indien men in het quart Rond onder het Abacus, Eieren maakt, moet het getal 24 zyn, en als dan moet de Zuilschagt door een gelyk getal Canaalen versierd worden; men maakt ook zomtyds Paternosters van Paerlen enz in het Rondje dat onder deeze Eieren geplaatst is, alhoewel dit Lid eigentlyk tot de Zuilschagt behoort; doch indien men het Capiteel van een andere specie als de Schagt maakt, moet men dezelve dit Rondje ontneemen, en voegen het aan het Capiteel, laatende dus de Zuilschagt door een enkel Bandje eindigen, dit niet doende, zal het Capiteel, door het quart Rond slegt eindigen, en daarenboven te plat en ingedooken zyn.

Van het Piedestal. Schets 41.

Ik geef hier tweederly Deklysten voor de Piedestal; den eene is platneusig; en dierhalven het beschaadigen niet veel onderheevig; deeze diend om in de Vertrekken, alwaar het Piedestal van boven gezien werd, gebruikt te worden: en de andere die zyn behoorlyke Kroon heeft, is voor Piedestallen wier Deklysten hooger als het oog zyn, en dus van onderen gezien worden.

Waarneeming. Zelfde Schets

Indien men een Astragaal onder de Deklyst, op den Teerling van het Piedestal brengt, (gelyk aan het Corintische) als dan moet men geen *Tablet* of uitsteekende Tafel op dezelve plaatsen; doch ingevalle, men 'er een, om byzondere reeden moet maaken, heeft men alleen het Astragaal weg te laaten: en ik zou nooit een Astragaal onder een platneusige Deklyst plaatsen, maar veeleer een uitgediept Paneeltje of Nisje, gelyk de helft van dit Piedestal met A geteekend, aantoond: Een Tablet onder een Astragaal geeft te veel kleine Lysjes by elkander, en de Sprong van het Astragaal onder een platneusige Deklyst geplaatst, schynt deszelfs platheid te vermeerderen, daar integendeel het uitdiepen van genoemde Paneeltje, meer schoonheid geeft, en de Sprong schynt te vermeerderen; gelyk het Profil CD van de volgende Schets doet zien.

Van het Baziment der Colom. Schets 42.

Dit Baziment, het welk men het Attische noemt, is zonder tegenzeggen een

een der faaaiſte; het heeft een Modul hoogte, en deszelfs deelen zyn een Plint, twee halve Ronden of *Thorusſen*, en een Hol vergezeld van twee kleine Bandjes.

Van de Romeinſche Orden. Schets 43.

Deeze Orden heeft overeenkomst met de Joniſche, door de Voluten van het Capiteel en door het Baziment van de Colom; maar is ryker verſierd en heeft over het geheel meerder ſchoonheid, door deszelfs meerdere hoogten; Echter ſchynt dezelve Mannelyker en Vaster, het welk ontſtaat uit de kloekheid der Modillions van het Hoofdgeſtel en uit de hoogte van het Capiteel der Colom.

De Colom heeft 19—20 hoogte, het Piedeſtal *6—16*, en het Hoofdgeſtel 4—15. Zo dat het Piedeſtal byna een derde der Colom is, en het Hoofdgeſtel 12 minuten minder als een vierde. De geheelen Orden maakt dus een hoogte van 30—21.

Aanmerking.

De juistheid deezer Maaten en Proportiën is byzonder noodig in die gevallen, daar de Ordens tegen elkander vergeleeken kunnen worden; gelyk wanneer men haar op elkander plaatst, en dat de ſchoonheid van den een, in aanmerking komt door het beſchouwen van den andere.

Van de Tusſchenruimtens der Colomne. Schets 44.

Gelyk in de Joniſche Orden de Colomne naar een zeker getal Tanden geplaatst zyn, alzo moeten in deeze Orden, dezelve naar een zeker getal Modillions geplaatst worden, met deeze waarneeming, dat 'er altyd een op de midden van elk Colom gevonden werd. Zynde de Tusſchenruimtens der Modillions door die der Colomne bepaalt.

Van de Ronde Frieſen. Schets 45.

Zomtyds maakt men het Fries van het Hoofdgeſtel Rond, maar als men dit doet, moet zulks om reeden en geenſints uit verkiezing geſchieden. By voorbeeld, wanneer men twee Ordens op elkander ſtelt en de boovenſte van een bekwaame groote is, volgt onweerſpeekelyk dat het Piedeſtal der boventte, over het naakt der onderſte Colomne ſpringt; het geen niet zeer behaagelyk voorko-

mende, my doet gelooven dat de eerste Bouwmeester die Ronden Friesen maakte, zulks gedaan heeft in de gedachten van hier door dit gebrek schynbaar te verminderen; indedaad door deeze Rondigheid die het naakt van het Fries verbergt, schynt het Piedestal der bovenste Orden, minder over het naakt der onderste te springen, als of het Fries Vierkant gebleeven was; gelyk zulks in Schets 130. alwaar twee Ordens op elkander geplaatst zyn, gezien word; en zonder deeze reeden schynt my toe dat de Ronden Friesen verwerplyk zyn.

Men kan om de voorgaande reeden, de Friesen van alle Ordens Rond maaken; uitgezonderd die van de Dorische, alwaar zulks om de Trigligten niet geschieden kan.

Van het Capiteel. Schets 46.

Men ziet in deeze Vertoogschets, door twee byzondere Afteekeningen, de weezentlyke deelen, als mede de maaten en proportiën van dit Capiteel; door het eerste Figuur, ziet men de gedaante der Vaas, deszelfs hoogte en breedte, en hoe het Abacus, niet onmiddelyk op het quart Rond rust; maar alleen op de vier Voluten, het welk een gebrek tegen de sterkte is, doch van weinig belang, zynde slegts in schyn, dewyl 'er tusschen het quart Rond en het Abacus, geen leedigheid open blyft, maar door de Voluten en andere kleine Loofblaadjes verborgen is, gelyk men zien kan in Schets 48.

In de tweede Afteekening van dezelfde Schets, ziet men de Grondteekening van het Abacus, met de vier Voluten onder deszelfs hoeken geplaatst, en hoe de Triangel of driehoek A B C het punt A geeft, waar mede men de holte van het Abacus trekt.

Aanmerking. Schets 47.

De Voluten van dit Capiteel zyn kleinder als die van de Jonische, de Lyn A O. is hier maar 13 minuten, in plaats van 15 in de Jonische Orden.

Manier om deeze Volut of Spiraalsche Linie te trekken. Schets 47.

Het oog der Volut gemaakt zynde op drie minuten diameter I K, zo trekt de lyn A O, bepaald dezelve uit het Centrum van het oog, op 13 minuten langte; trekt vervolgens uit het punt 1. de boog A M. uit het punt 2. de boog M F. uit het punt 3. de boog F G. uit het punt 4. de boog G C. uit het punt 5. de boog C H. uit het punt 6. H L. enz.; Laat uit K een Loodlyn vallen, deeze raakt de boog in E. trekt uit E de boogen A B en C D.

Van

Van het Capiteel in zyn geheel. Schets 48.

Dit Capiteel word gemeenelyk het Gemengde of Zaamengeſtelde genoemt, om dat het van het Doriſche door zyn quart Rond, van het Joniſche door zyn Voluten, en van het Corintiſche door de dubbele rei Blaaden, die ten getalle van 16 zyn, ontleend en zaamengeſteld is.

Ik geef aan dit Capiteel Lauwrierblaaden, om dat deeze weinig geklooft, en dus minder teeder dan andere, zyn, en beeter met de Voluten overeenſtemmen, die op haar zelfs zwaar genoeg, dog met de Modillions van het Hoofdgeſtel zeer wel overeenkomend zyn.

Van de Canaalen. Schets 48.

Wanneer men deeze Colom Canuleerd, ſtelt men, gelyk als in de Joniſche Orden, het getal op 24, maar om de verandering maak ik deeze plat in plaats van halfrond, tweemaal zo breed als de kanten die dezelve van elkander ſcheiden, en maar 1¼ minut diep.

Van de Sluitſtukken in de manier van Conſoles. Schets 48 en 50.

De Sluitſtukken die men in de manier van Conſoles, in het midden boven de Boogen der Poorten plaatst, zyn byzonderlyk verördend, om indien de Colomne ver van elkander ſtaan, de last des Hoofdgeſtels te onderſchraagen, gevolglyk moeten zy gemaakt zyn, dat dezelve in waarheid draagen, en niet ſlegts alleen als enkele cieraaden (zo als men dikwils ziet) te voorſchyn komen; anderſints oordeel ik beeter dezelve niet te gebruiken.

Van de Modillions. Schets 51.

De Maaten die ik aan de Modillions zo wel aan deeze, als aan die van de andere Ordens geef, zyn niet enkelyk geſchikt, om dezelve een zekere proportie overeenkomſtig myn ſmaak te geeven, maar zyn aldus bepaald, om de Regulierheid van het Platfond der Kroonlyst te bevorderen en vast te ſtellen.

De Ruimten van den eene Modillion tot den ander werd bepaald door de Tusſchenruimtens der Colomne, en deeze tusſcheuſpatie (namentlyk die der Modillions) verpligt ons dezelve op zekere langte en breedte te maaken, om nette Vierkante, die haar van elkander ſcheiden, in het Platfond te verkrygen,

niet

niet alleen, om dat zodaanige Vierkante regelmaatiger zyn als de langwerpige, maar ook om dat ze in de ingaande en op de uitkomende hoeken van een Gebouw, regulierlyk vervolgd kunnen worden; het welk langwerpige, (zo als men zien kan aan de Gebouwen die na de Regels van VIGNOLA gemaakt zyn) niet toelaaten.

Noch moet men by het verdeelen der Ruimtens tusschen de Modillions, acht geeven, zulks in maniere te schikken, dat de Ordens op elkander geplaatst zynde, derzelver getal gelyk bevonden word; of liever, dat in de bovenste net zo veel Modillions gevonden worden, als in de onderste.

Van de kleine Ojieven. Schets 52.

Wanneer een Ojiesje voor Neuslyst dient, gelyk hier aan de Impostlyst A, of aan het Dekstuk van een Piedestal, gelyk als Schets 54, maak ik het Bandje boven hetzelve dikker, dan wanneer het zig tusschen andere Leeden of Lysten beslooten vind: gelyk B in Schets 52 doet zien. De reden dat ik het Bandje van A zwaarder maak, is, om dat, blootgesteld zynde, hetzelven het beschaadigen meer onderhevig is; waar bygevoegd kan worden, dat de uiterste Leeden van een Lyst, altoos teederder voorkomen als zy indedaad zyn, doordien de Lucht derzelver groote schynt te verminderen. De Band A heeft de hoogte gelyk aan de helft van zyn Ojief, en de Band B de hoogte gelyk aan een derde van het zyne.

Van de Zuilen of Impost-Stylen der Poorten. Schets 50.

De Poorten waar van de Colomne op Piedestallen verheeven zyn, moeten Zuilen van 4 modul breed gegeeven worden; breeder zullen dezelve met de Colomne slecht geëvenredigt zyn, gelyk men zulks zien kan aan de groote Compositasche Poort van PALLADIO, zelfs zou de tusschenruimten der Colomne te wyd worden, gelyk men alweder aanmerken kan, in de Dorische Orden van VIGNOLA, alwaar (de Zuilen van zyn groote Poort, 5 modullen breed zynde) de tusschenspatiën der Colomne te groot gevonden worden.

Aanmerking.

PALLADIO eindigt van ondere zyn Zuilen met dezelfde Lysten als aan het Voetstuk van het Piedestal gevonden worden; of liever, hy plaatst onder zyn

Zui-

Zuilen, een Voetſtuk in allen deelen gelyk aan het geen, dat onder het Piedeſtal geplaatst is, zo dat het Voetſtuk van het Piedeſtal en dat der Zuilen, met elkander vereenigd worden; het welk naar myn gedachten niet goed is, want zyn deeze Leeden geëvenredigd, naar de hoogte van het Piedeſtal, zo zyn dezelve het niet naar de Zuil of impost Styl, behalven dit, zo word door de veelheid der ſprong de doorgang der Poorten ongemakkelyk en het beſchaadigen ligt onderheevig.

VIGNOLA eindigd van ondere de zyne, door een enkel vierkant Plint of *Soclum*, het welk op die plaats zeer gevoeglyk is, en door my voor het beste word gehouden.

Wanneer men Colomne zonder Piedeſtallen maakt, doe ik de Zuil van ondere eindigen, met een Plint dat zo hoog is als het Baziment der Colom. Ziet Schets 44.

Van de Spaanſche Orden. Schets 55.

Deeze Orden is in zyn geheel zo wel als in zyn deelen, cierlyker als de Romeinſche; echter heeft dezelve een zeer voldoendend merkteeken van ſterkte en grootsheid, de hoogte van deszelfs Colom is 19—25. die van het Piedeſtal 6—18. en die van het Hoofdgeſtel 4—15. dus heeft het Piedeſtal byna een derde der Colom, en het Hoofdgeſtel omtrent 14 minuten minder als een vierde, de geheelen Orden is hoog 30—28 minuten.

Aanmerking op de Tusſchenwydtens der Modillions. Schets 57.

De Modillions van deeze Orden zyn wyder van den andere, als die der Romeinſche, maar nader by elkander als in de Corintiſche; het geen nodig is om by voorvallende gelegenheeden deeze Ordens, op elkaar te plaatzen: want dewyl een Orden laager moet zyn als den geen daar dezelve op geplaast word, zo volgt dat de Corintiſche boven deeze geſteld wordende, kleinder moet zyn; gelyk ook deeze wederom kleinder moet zyn, als de Romeinſche, in diergelyk een geleegendheid, op dat in beide gevallen de onderdikte van de bovenſte Colom gelyk zy aan de bovendikte der onderſte, en dat niettemin de Modillions der beide Ordens accuraat boven elkander en van een gelyk getal bevonden worden; het welk niet geſchieden kan, indien in alle Ordens de Modillions, in proportioneele Tusſchenwydtens verdeeld zyn. Waar uit men kan afleiden, dat het

E niet

niet genoeg is Ordens van goede ſmaak zaam te ſtellen, maar ook dat dezelve voor elkander geſchikt moeten zyn, zal men begeeren dat ze met elkander gebruikt worden, gelyk ſomtyds noodig is; en hier op heb ik acht gegeeven, in het zaamenſtellen deezer Ordens, het welk een zaak van geen geringe Studie is.

Van het Archivold. Schets 58.

In elke Orden, moeten de deelen zo wel ten opzichte van haar zelven, als van de geheel zamenſtelling, een geſchikte overeenkomst hebben; dus moet, de eenvoudigheid of de rykheid van het Architraaf, de rykheid of eenvoudigheid van het Archivold reguleeren; ondertusſchen word deezen Bouwkunſtige grondreegel door PALLADIO verzuimt, byzonder in zyn Tuskaanſche Orden, waar in hy niet te pryſen is; of om beeter te zeggen; waar in men hem niet navolgen moet.

Waarneeming.

Het Archivolt der grooten Poorten, is aan al myne Ordens, een Modul breed; en dat der kleine, maar 20 of 25 minuten.

Aanmerking.

VIGNOLA plaatst in alle zyn Ordens, tusſchen het Archivold en het Hoofdgeſtel, driehoekige Tafels of Paneelen, die door de Heer D'AVILAIR *Timpans* genoemd worden, doch die niet navolgenswaardig zyn; want een gelyke Holte verkrygende als het Archivold, ſchynen dezelve het laastgenoemde te verbreeden en zig met het zelve te vereenigen; het welk geenszints voldoet.

Van het Capiteel. Schets 60.

Ik geef dit Capiteel acht groote waterblaaden, met Steeltjes van Granaaten of Bloemen, die zig met dezelve verheffen, en die men op verſcheide manieren (overeenkomſtig de plaats alwaar deeze Orden gebruikt word) maaken kan.

De hoeken van het Abacus, zyn onderſchraagd door kleine Voluten, en het midden van het zelve, heeft in plaats van een Roos, een Leeuwenmuil; men weet dat dit edel Dier, het zinnebeeld van Spanjen is, en dat het de ſterkte en deftigheid, zo wel als de voorzigtigheid deezer Volkeren te kennen geeft.

In de volgende Schets ziet men een ander ontwerp, tot een Capiteel voor dee-

deezen Orden; en men kan verkiezen welke van deeze twee men begeerd, dewyl den een zo wel als den andere zeer goed zoude voldoen, vooronderſtellende beide door een bekwaame hand gemaakt.

Tot nog meerder Cieraad, zou men in het Fries boven de Capiteelen, een Aardgloben kunnen plaatſen, dezelve met Hoorne des Overvloeds, Palm en Lauwrier Takken verſieren, 't geen alle Zinnebeeldige Ornamenten zyn, die zig van zelfs uitleggen.

Van de Canaalen. Schets 61.

De Canaalen in deeze Vertoogſchets, zyn ten getallen van 32, waarvan 16 de diepten van een half Rond hebben, zynde de andere 16 maar kleine Bandjes die tusſchen de groote ingevoegd worden.

Waarneeming.

Colomne die in de openlucht of buiten aan een Gebouw geplaast zyn, moeten niet gecanuleerd worden; want behalven dat dit ſoort van Cieraaden niet lang ongeſchonden blyft, zo voldoen Effen-Colomne beter aan de grootschheid der Ordinantie van een Gebouw; de reden hier van is, dat het licht dat op de gecanuleerde Colomne valt, door de ſchaduw van elk Canaal, verdeeld en als doorſneeden word, het geen voor het gezicht, niet dan verwarring veroorzaakt: Hierby komt, dat de twee buitenſte Canaalen (alhoewel klein) een gedeelte van de rondigheid der Colom afſnyden, en dus dezelve tederder doen ſchynen dan ze in waarheid zyn, tot dat ze (haar beſchouwende op een groote afſtand) armelyk en popachtig aan het oog voorkomen.

Schets 62.

Men ziet volkomentlyk in dit Platfond, het ſamenſtelſel zyner Ornamenten; en welk een uitwerking men van dezelve te wachten heeft.

De Ornamenten tusſchen de Modillions, kunnen Granaatappels of Rooſen verbeelden; zo als gevoegelykst geoordeeld word: ook bemerkt men dat de ronden holtens, daar men deeze Cieraaden inplaatst, en het groote Canaal, dat voor de Modillions langs gaat, en een half Cirkel diep is, deeze Kroonlyst veel verlicht, en van een goede uitwerking doet zyn.

Van de Corintifche Orden. Schets 65.

Men ziet in deeze Orden noch al meerder teederheid als in de voorgaande; de geheelen Orden is hoog 31—5, waarvan de verdeeling aldus is, de Colom 20— het Piedeftal 6—20 en het Hoofdgeftel 4—15, dus is het Piedeftal, een derde der Colom, en het Hoofdgeftel 15 minuten minder als een vierde.

Waarneeming omtrent de Colomne.

Aan de Gallerye of *Colomnades*, moeten volgens VITRUVIUS, de hoek Colomne, namentlyk de eerfte en de laatfte, het vyftigfte deel haarer diameeter dikker als de Andere zyn: zonder het welk deezen twee Colomne te fchraal zouden fchynen; dewyl men bemerkt dat de voorwerpen, die in de vrye lucht geplaatst worden, gemeenelyk teederder vertoonen dan dezelve zyn, doordien de lucht, die zodanige voorwerpen omringt, derzelver uiteindens, fchynt te verdwynen, en dus haar dikte voor het gezicht verminderd: Om deeze reeden maaken de Beeldhouwers, de Figuuren die op de Gebouwen, en dus in de oopen lucht geplaatst worden, kloeker als de andere, waar aan zy zeer verftandig doen. Maar geenszints is het met de Colomne die een rechtlynige Gallery uitmaaken en digt by elkander geplaast zyn, aldus geleegen; een Bouwmeester heeft in zodanig voorval, zo meenigvuldige omftandigheeden in acht te neemen, dat hy, by gebrek van ondervinding in aanmerkelyke fouten zoude vervallen, die onvermydelyk zyn, ten zy hy deeze waarneeming van VITRUVIUS verwerpt.

Waarneeming omtrent de Tandlyst. Schets 68.

In de Tandlyst van deeze Orden, verdeel ik geen Tanden onder den Eierlyst, gelyk als in de Jonifche; want Modillions, Figuuren als Eieren en Tanden, zoude met elkander, te veel groote en overvloedige Cieraaden uitleeveren.

Van de Canaalen. Zelfde Schets.

Aan deeze Orden op zigzelfs zoude zoortgelyke Canaalen, als die, die in de Jonifche Orden geplaast zyn, zeer gevoegelyk gebruikt kunnen worden: Doch indien men deeze twee, de Jonifche en Corintifche, met elkander kan vergelyken, het welk gebeurd wanneer ze booven elkander geplaast worden, dan zeg

ik

ik zoude men de Canaalen van deeze, door een rondgaand en achteruitwykend bandje, gelyk dit Figuur doet zien, kunnen verſieren.

Van de Loofblaaden van dit Capiteel. Schets 70.

De Blaaden van dit Capiteel zyn 16 in getal, waarvan 'er (even gelyk als aan het Romeinſche) 8 op yder rei geplaatst zyn.

Yder Blad verdeeld men in 9 of 7 Bouquetten of Partyen, waar van men 'er twee, naamentlyk een heele en twee halven, gebruikt om het Overſlag of de Kuif te maaken. Ziet Schets 68 en 70. Ook maakt men ſomtyds dit Overſlag van omtrent 3 heelen Bouquetten of Partyen, zynde yder derzelver naar de Natuur van het Blad geſpleeten; gelyk men zulks voornaamentlyk in Schets 70 zien kan.

Aanmerking.

De Blaaden van dit Capiteel, verbeelden gemeenelyk, Pieterſelie, Acanthus (ook wel Beerenklaauw genoemd) of Olyf-loof; van deezen drie ſoorten zoude ik de laastgenoemde verkiezen, vooral als deeze Orden booven op een ander geplaatst is; want de Olyf Blaaden, die vry plat zyn, en dus volder licht ontfangen, als die, die meerder bewerkt zyn, doen veel beeter werking, haar beſchouwende op eene groote afſtand, als de andere die vereiſchen van naby gezien te worden.

Waarneeming.

By het maaken van deeze Blaaden zo wel als die van het Romeinſche Capiteel, moet men vooral zorg draagen, haar in eene goede ſmaak te Teekenen, en in het ſplyten der Bouquetten die tot elk Blad behooren, acht geeven dat dezelve niet van elkander verwyderen, maar dat alles met malkander een enkel blad uitleeverd, dat dit Blad van booven niet te ſpits word, en dat yder deezer Bouquetten zyn oorſprong naar ondere langs den midden van het Blad zoekt; dit niet eigen zynde, zullen dezelven van ſchoonheid en aartigheid ontbloot zyn.

Waarneeming. Schets 72.

In voorvallen alwaar deeze Orden zeer hoog verheeven word, gelyk by voorbeeld aan de Lantaarn van een Coepel; oordeel ik dat men de bladeren der Capiteelen, niet ſplyten of in Bouquetten verdeelen moet, maar dat men alleen derzelver

groote omtrek moet bewaaren; gelyk hier van het Capiteel in deeze Schets, een denkbeeld geeft.

Men vind Blaaden aan de Capiteelen van een zeer ſlegte ſmaak, alhoewel ſchoon bewerkt; gelyk by voorbeeld, de Olyf Blaaden aan de Pylasters van de V. de G. ik zeg dit in het voorbygaan, voor die geene, die uit de Natuur geen groote kennis bezitten, zig inbeelden geen misſlaagen te kunnen begaan, door dat geen na te volgen, dat men aan voornamen Gebouwen ziet.

Waarneeming omtrent de Modillions van deeze Orden. Schets 74.

Men maakt gemeenlyk onder tegen de Modillions van deeze Orden, een Loofblad dat deszelfs breedte, en byna de geheele langten beſlaat; doch het ſchynt my toe Cierlyker te zyn, indien het Blad korter en ſmalder is, daarom beſluit ik het tusſchen twee kleine Lysjes, en laat hetzelve tusſchen deeze niet uitkoomen, dan alleen om het Overſlag tegen het voorſte Rolletje van het Modillion te maaken; zodat dit Blad, een zekere ſpeeling met het Modillion maakt, waardoor het laastgenoemde veel ſchoonheid ontvangt: nog moet men acht geeven, dat dit onder het Modillion geplaaste Blad, van dezelve ſoort zy als die, die het Capiteel Verſieren.

Van de Tafels of Paneelen op het Piedeſtal. Schets 75.

De Tafels of Paneelen die men in of op den Teerling van het Piedeſtal maakt, moeten een gelyke breedte hebben, als het naakt der Colomne, dat is 2 Modul; en den Teerling 2—24 breed zynde, volgt dat 'er 12 Minuten, voor den rondgaande Rand overblyft, met uitzondering van het onderſte gedeelte, het geen breeder moet zyn, en dat men op 15 Minuten kan bepaalen.

Waarneeming.

Wanneer men deeze Tafels of Paneelen van Marmer maakt, verkies ik dat dezelve met het naakt van den Teerling gelyk zyn, niettemin indien men haar binnen het naakt van den Teerling ſtelt, moet zulks niet dieper zyn als $1\frac{1}{2}$ Minut; en dan brengt men een Astragaal, Ojieſje of Holletje rondsom dezelven.

Schets 78.

Men maakt ſomtyds in deezen Paneelen Basrelieven, die van Marmer, Metaal

taal, ja zelfs verguld Metaal kunnen zyn; doch men moet acht geeven, dat het Relief niet buiten het naakt van den Teerling komt: om dit voortekomen moeten de Beeldhouwers, een bekwaame diepten voor de grond van het werk bepaalen, en het Relief zo weinig verheeven maaken, als moogelyk is: men begrype dat ik hier tegen leerlingen fpreek die nog zonder ondervinding zyn.

Waarneeming.

Eenige brengen rondsom deeze Paneelen, een, buiten het naakt van den Teerling uitfpringend Lysje, doch ik ben van gedachten, dit niet te moeten volgen, om dat dit Lysje, het astragaal dat 'er boven gevonden word, en het onderfte gedeelte van het dekftuk van het Piedeftal, drie onderfcheiden deelen zyn, die omtrent van een Figuur, van een groote, op een byna gelyken ruimten van elkander en dus van een flegte fmaak zyn; daar men weet dat de fraaiheid der Lysten beftaat, in het onderfcheid dat tusfchen haar grooten, Figuur en plaatfing waargenoomen is.

Van het Baziment. Schets 76.

Dit Baziment is byna hetzelve als dat, dat men gemeenelyk aan deeze Orden geeft, het heeft, gelyk de bazimenten der voorige Ordens, die twee halve rondens of *Thorusfen* hebben, 12 Minuten fprong. Eenige Bouwmeesters hebben hetzelve minder fprong willen geeven, en in tegendeel andere meerder, maar na myn fmaak zyn den een en andere flegt geflaagd.

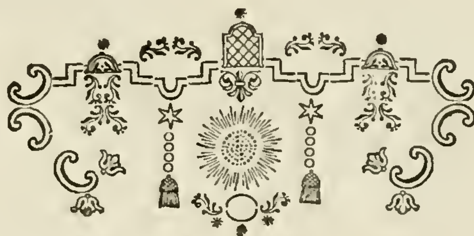
Aanmerking.

De twee booven elkander geplaastte Hollen van dit Baziment, zo wel als de twee rondjes die dezelve van elkander fcheiden, zyn niet zeer voldoende: doch het is een gebrek, waar aan men zonder mispreezen te worden, veel werk zou vinden om hetzelve te verbeeteren, niettemin kan men in plaats van twee rondjes, een enkele in derzelver plaats brengen, gelyk men aan *de Thermen van Diocletiaan*, gebeezigd heeft. Ziet Schets 77.

Waarneeming.

Wanneer men een Orden opricht, moet men zodaanige groote voor het Modul bepaalen, dat het Piedeftal zyn deelen en maaten verkreegen hebbende, de dek-

Deklyst van hetzelve, niet op de hoogte van het gezicht der voorbygangeren komt; want ons gezicht schept geen behaagen, in dusdaanige spronghebbende Lichaamen, die op deszelfs hoogte geplaast de oogen dreigen te ontmoeten; indien men echter zwaarigheid vind om de begeerde hoogte der Piedestallen, met de andere deelen van het Gebouw, naar genoegen over een te brengen, als dan kan men het Piedestal, de Deklyst en het Voetstuk ontneemen, waardoor men geleegendheid krygt, het zelve op een gevoegelyke hoogte te brengen. Ziet de Schetsen 129 en 130.

VERHANDELING
OVER DE
BOUWKUNDE.

DERDE AFDEELING,

Over de Pylasters.

De Pylasters zyn vierkante Colomne, die booven en onder even breed zyn, dikwils zyn deeze Pylasters maar enkele Cieraaden, gelyk dan, wanneer zy in de Muur van een Gebouw infpringen en verbonden zyn, en alleen maar een vyfde of zesde haarer breedte zich buiten de Muur vertoond; dit foort, die men platte Pylasters noemd, voldoen altyd ongelyk veel beeter als de andere, die geheel gezien wordende, namentlyk zo dik als breed, gemeenelyk te lomp en te grof fchynen.

Wanneer Pylasters met Colomne vergezeld zyn, moet men haar in alle deelen, dezelve hoogtens geeven; doch zyn ze alleen, dat is niet met Colomne vergezeld, dan moeten haar maaten en proportiën veranderen.

Eerftelyk, moeten de Romeinfche, Spaanfche en Corintifche Capiteelen, om wel geproportioneerd te zyn, meerder hoogte hebben als die der Colomne, om dat dezelve breeder zyn; waar uit volgt dat de Zuilfchagten naar evenreedigheid moeten verhoogt worden.

Ten Tweeden, men bemerkt in het algemeen, dat een Pylaster, op de hoogte van een Colom gemaakt, ten opzichte van zyn breedte, veel korter fchynt; want plat zynde, vertoond dezelve zyn geheelen breedten, het welk een Colom niet doet, doordien de fchaduw der rondigheid, hem fmalder doet fchynen, als hy indedaad is: zodat, om aan de Pylasters de fchoonheid der Colomne te geeven, moet men zo wel de hoogte der Zuilfchagt als die van het Capiteel vermeerderen, en uit dien hoofde, die van het Piedeftal en Hoofdgeftel, meede niet onveranderd laaten.

Voegt hier by, dat dewyl de Capiteelen der Pylasters breeder zyn, als die der Colomne, en het profil der Kroonlyst uit het naakt der Pylasters, byna het zelve blyvende, als of het op Colomne moest dienen; volgt, dat de Modillions wyder van elkander komen als in de hoofdgeſtellen der Colomne: waar uit al weder volgt, dat de vastgeſtelde tusſchenruimtens om de Colomne na te plaatzen, die geſchikt zyn, naar een zeeker getal Modillions, niet kunnen dienen om de Pylasters na te plaatzen, zo min als om de proportiën der Poorten te bepaalen.

Eindelyk, doordien de Modillions, dus wyder van elkander koomen, zo moet de Kroonlyst meerder ſprong hebben, om daardoor tusſchen de Modillions nette Vierkanten te verkrygen, waarvan, gelyk meermaalen gezegd is, de welgeſchiktheid van het Platfond af hangt.

Het is dan noodig, byzondere ſaamenſtellingen, voor de Ordens der Pylasters te bepaalen, hierom, ſtel ik de volgende voor, die beandwoorde aan de reegels die ik voor de Colomne gegeeven heb: men zal 'er geen byzondere ontwerpen voor de Bazimenten in vinden, gelyk ook niet voor de Deklysten en Voetſtukken der Piedeſtallen; de maaten deezer deelen, moeten dezelfde zyn, als die, die ik voor de Ordens der Colomne geſchikt heb, de reeden hier van is, dat de breedtens deezer deelen niet veranderende, haar hoogtens dezelve moeten blyven. Zo dat het verſchil dat in de hoogtens der Piedeſtallen onder Colomne of onder Pylasters gevonden word, alleen plaats heeft in de Teerlingen.

Schets 94.

Behalven de gemeene Poorten, ſtel ik 'er ook eenige voor, met een tweede Impost-Styl of Kantelaaver, waartegen de Impostlyst eindigd; gelyk men ziet aan de *Val de Graçe;* deezen hebben het voorrecht, dat men booven het Archivold, Basrelieven of Beeldwerken plaatzen kan, die goed geordineerd zynde, een groot Cieraad in de Bouwkunst uitleeveren. Eenige Bouwmeesters zyn niet voor dit ſoort van Poorten, en alhoewel ik van haar gevoelens niet ben, kunnen zy echter, byzondere reedens daar voor hebben.

Van de dikte der platte Pylasters.

De algemeene ſprong der Pylasters buiten de Muur is 10 of 12 Minuten: Doch wanneer dezelve op de hoek van eenig gebouw geplaatst zyn, moet of kan haar dik-

dikte, zig reguleeren naar de deelen van het Platfond der Kroonlyst; gelyk men zien zal in Schets 97, 98, 99 en 105.

Van de Canaalen. Schets 98.

Wanneer men de Pylasters Canuleerd, moet men zeven Canaalen in yder zyde plaatzen: en de buitenste kanten, een weinig breeder maaken, als die, die de Canaalen van elkander scheiden, op dat de hoeken der Pylasters sterker en dus voor het beschaadigen beter bewaard worden.

Men ziet in eenige oude overblyssels, Pylasters die maar vyf Canaalen hebben, maar deezen zyn te breed, en veroorzaaken dat de Pylasters zelfs klein en armelyk schynen; en indien men 'er negen in yder zyde plaatste, zouden dezelve te smal en te maager worden, zelfs in de allerteederste Ordens.

Waarneeming. Schets 90.

Men geeft nooit Canaalen aan de Tuskaansche Pylasters, en als men ze aan de Dorische geeft, het welk meede niet als zelden gebeurd, laat men platte kanten aan de hoeken, om dezelve 'er door te versterken.

Men kan in de dikte der Pylasters, een Canaal brengen of laaten deezen kant effen, indien dezelve maar 10 minuten uit de Muur voorwaards komt.

Waarneeming omtrent het Antique Jonische Capiteel. Schets 96.

De Antique, hebbende de Baluster van dit Capiteel vry kort gemaakt, zyn oorzaak dat men zwaarigheid vind, hoe de Voluten goed op 't quart rond van het Capiteel der Pylaster te schikken, dit heeft verscheiden Bouwmeesters verbonden, het rond niet vierkant te maaken, maar hetzelve aan de eindens minder sprong te geeven, als in het midden, 't welk een groote onreegelmaatigheid veroorzaakt, die te vermyden is, door gezegde Baluster zo veel te verlangen, dat het quart rond, vierkant zynde (dat is, overal evenveel sprong uit het naakt der Pylaster) daar in beslooten blyft; doende te gelyk den omtrek der Volut, voorwaards komen, gelyk het Profil AB. zulks aantoond.

Schets 98.

Indien men nochtans de gewoonte volgen wil, naamentlyk gelyk men hier ziet, het gezegde rond aan de eindens minder sprong als in de midden geeven,

vervalt men flegts in een goedgekeurd gebrek; echter zal men wel doen hetzelven te vermyden, door de moeite te neemen van het te veranderen.

Men zal foortgelyke zwaarigheid ontmoeten, in het Moderne Capiteel, meede ten opzichte van het quartrond, het welk eenige, insgelyks rondachtig maaken, om door de mindere fprong der hoeken, de Voluten die op haar plat, een diergelyke holte moeten hebben, als de holte van het Abacus, gunftiger te ontfangen, doch dit gebrek moet men niet naavolgen, maar de Voluten liever zo veel openen, dat zy het rond indien hetzelve Vierkant is, kunnen bevatten: en dit moet men ook waarneemen aan het Romeinfche Capiteel. Ziet Schets 104.

Van het Vullen der Canaalen. Schets 118.

Deeze Vullinge, die door de Franfchen *Rudentures* genoemt worden, zyn van Gedaante, als een Touw, Stok of halve Stok, die dikwils geplaatst worden in de Canaalen om derzelver kanten te verfterken, en voor het befchaadigen te behoeden; by voorbeeld, wanneer men Gecanuleerde Colomne of Pylasters zonder Piedeftallen maakt, of flegts zo weinig verhoogt, dat men dezelve met de handen befchaadigen kan, dan vult men de Canaalen tot op een derde der Coloms of Pylasters hoogten, met dusdanige Figuuren, waardoor de kanten verfterkt worden, die anderfints fchielyk befchaadigd zoude zyn.

Deeze vullingen der Canaalen, die zo even maar alleen voor de nuttigheid uitgevonden waaren, gaaven vervolgens aanleiding en geleegendheid om 'er Cieraaden tot opponking der Canaalen van te maaken; zoodat in plaats van fterke en eenvoudige *Rudentures* of Vullingen, maakt men 'er zomtyds zeer teedere. Men maakt van dezelve geflingerde Linten, Loofblaaden, hangende Klokjes, Paternosters en meer andere zeer ryke Ornamenten, doch deeze foort van Cierlyke Vullingen moet men niet werkftellig maaken, als in Marmere Colomne of Pylasters, en die zoodaanig geplaatst zyn, dat dezelve door het gemeen niet befchaadigd kunne worden.

Tot nog meer Cieraad en gemak zoude men deeze Ornamenten van Metaal en zelfs van Verguld Metaal kunnen maaken, welke men dan, in de Canaalen inlegd en vasthegt.

Men flaagt ook zeer wel, met deezen teedere Cieraaden, in Colomne of Pylasters van hout te maaken, waarin zy zig net en met gemak, laaten bewerken.

Van

Van de Ornamenten op de Lysten. Schets 119.

De Ornamenten die men aan de Lysten maakt, worden niet altyd gebeezigd om dezelve alleenlyk te verryken, maar ook somtyds, om het eene Lid van het andere te kunnen onderscheiden. Terwyl de meeste leeden, byzonder die der Kroonlysten, niet als door reflexie Licht, verlicht worden, zo zoude dezelve, indien men ze allen effen en zonder eenig versiersel liet, dikwils verwarren, doch de Ornamenten die men op eenige van dezelve maakt, onderscheiden den een van den ander. Voornaamentlyk doen de Eieren die men booven de Tanden in de Jonische en onder de Modillions in de Corintische Kroonlyst Schets 68 plaatst, een zeer goede uitwerking, doordien ze wel uitgediept zynde (dit is het nadruklyk woord der werklieden) een aangenaame verscheidentheid met de andere leeden veroorzaaken.

Onder deeze Ornamenten, heeft men 'er die by wyze van Relief op de Lysten leggen en weederom andere die uit dezelve uitgehouwen zyn, gelyk men in de verschillende Figuuren deezer Vertoogschets ziet.

Van de Lysten die zonder Ornamenten moeten blyven.

De Cieraaden zyn in geene deelen geschikt om als onverschillig overal gezaait te worden; 'er zyn Leeden en Lysten die om den andere na waarde te doen gelden ongesierd moeten blyven, en zonder de eenvoudigheid deezer, zoude de Ornamenten niets dan verwarring in de Bouwkunt veroorzaaken; waar van men een aanmerkelyk voorbeeld heeft, aan de Corintische Orden, van de Therm van DIOCLETIAAN, die ons door de Heer DE CHAMBRAY in zyn *pararelle d'architecture* meedegedeelt word.

By voorbeeld de Kroon, die het eerste en heerschende Lid der Kroonlyst is, moet ongesierd blyven, zynde gevolgd, door het Platfond of Plantzier der Kroonlyst, dat altyd vol met ryke verdeelingen (*Compartimenten*) is, behalven de Modillions die een alleraanzienelykst Ornament uitleeveren. Men begrype dat ik hier spreek van de laatste Ordens, alwaar de Cieraaden het meeste gebruikt worden.

De Tafels der Architraaven moeten ongesierd blyven, byzonder als het Fries versierd word.

Alle Bandjes, Riemen en Kanten, moeten altyd effen blyven; dewyl deezen

voornamentlyk verordend zyn, om de Ornamenten der andere Lysten te onderſcheiden en te doen eindigen.

Het Astragaal booven aan de Schagt der Colomne moet altyd effen gehouden worden, ten zy in de Joniſche Orden, alwaar men hetzelve (de Schagt ontnoomen hebbende) verſierd met Paerlen en Olyven, ziet Schets 40.

Allen de deelen van een Baziment moeten effen gehouden worden, om dus voor rusting aan de Canaalen der Zuilſchagt te dienen: niettemin zyn 'er geleegendheden alwaar men de ronden van hetzelven verſieren kan; gelyk wy hier van, een aanzienlyk voorbeeld hebben, aan de Nieuwe Kapel van de Koning te Verſailles; het welk aldus met voorzichtigheid gedaan is, want dewyl niets voor het gezicht van een groot Vorst blootgeſteld moet worden, dan van een aanzienelyke Rykheid, en de Koning de Bazimenten der Colomne van zyn Zitplaats (*Tribune*) dicht onder het oog hebbende, was het noodig dat men dezelve verſierden, overeenkomſtig het overige van de Kapel, die allerprachtigst is, en waar de edelheid der Bouwkunst: de ſchoonheid der Schilder en Beeldhouwkunde, overal de heerlykheid en Godsdienſtigheid dier Vorst doen uitblinken, maar buiten dusdaanig een geleegendheid, zyn de Cieraaden op de Bazimenten een gebrek; alhoewel zulks ſtrydig is met het gevoelen van SCAMOZZI.

Men zal in het vervolg ſpreeken, van dat geen, dat men waarneemen moet, by het verdeelen der groote, eenvouwdige en verſierde Deelen.

VER-

VERHANDELING
OVER DE
BOUWKUNDE.

VIERDE AFDEELING,
Over de byzondere Colomne.
SCHETS 120.
Van de geslingerde Colomne.

Dit soort van Colomne, door hun Naam welbekend en gemeenlyk zeer Ryk gemaakt, moeten niet als op aanzienlyke Plaatzen gebruikt worden; gelyk by voorbeeld, aan Autaaren, Verheemeltens, Praalgraaven, Zaalen en soortgelyke Plaatzen meer, alwaar eene grootsche pracht gevonden moet worden; gelyk men een voorbeeld ziet aan de *Val de Graçe.*

Deeze Colomne moeten ten oorzaake van haar zwakheid noch Muur, noch Boog, noch eenige aanmerkelyke zwaarten ondersteunen; zy kunnen ten hoogsten, een enkel, teeder en zeer ligt Hoofdgestel draagen: want alhoewel zy door den geboogen omtrek kloeker schynen, als de Gemeene Colomne, zyn dezelve des niet teegenstaande, minder sterk; het welk men bemerken kan, door de Loodlynen a·b en c·d getrokken tegen de Holtens der Colom, dewyl het Lichhaamelyke, dat tusschen gezegde Lynen gevonden word, veel minder is als de Colom G H. die bereids van de tederste is.

Manier om deeze Colom te Teekenen. Zelfde Schets.

Verdeel de Diameeter der Colom, in drie gelyken deelen A B C D. beschryft op de derde B C. een half Cirkel B E C. en verdeeld hetzelve in vier gelyke deelen.

Uit de verdeelingspunten van dit kleine Cirkel, trekt de Loodlynen, die Paralel aan het Centrum der Colom E F. zyn.

Tee-

Teekend een gemeene Colom GH van dezelve Orden en hoogten, als de geslingerde die gy maaken wild, en die van de teederste soort moet zyn; verdeeld deszelfs hoogten GH in 48 gelyke deelen; uit deeze 48 punten trekt de Horizontaale of dwarsse Liniën, die allen Paralel aan elkander zyn.

Door de punten, alwaar deeze Horizontaale Pararellen, de Loodlynen BI en CL doorsnyden, beschryft den Slingertrek MNO enz. die uw voor het Centrum der Colom zal dienen.

Maakt vervolgens, PQ. NR enz. gelyk aan 1-2. 3-4. 5 6 enz. het welk alle halven Diameeters zyn; door dit te vervolgen tot booven aan het einde der Schagt, zult gy puntjes verkrygen, om den omtrek uwer geslingerde Colom naar te Teekenen.

Aanmerking.

De Geslingerde Colomne, aan het verheemelte, in de St. Pieters Kerk te Romen, hebben in de hoogte der Schagt, twee Astragaalen, die dus dezelve in drie deelen verdeelen, het welk men niet naarvolgen moet, ten waare men 'er byzondere reeden voor heeft.

Die aan het Verhemelte van de *Val de Graçe*, hebben zo een Astragaal op de hoogte der eerste of onderste derde; het welk aldus met oordeel gedaan is, om de aan een plaatzing der twee stukken, waar van yder Colom zaamengesteld is, te verbergen.

Doch het geen my volkoomen verwerpelyk voorkomt, zo wel aan de Colomne van de St. Pieters Kerk, als die van de *Val de Graçe*, zyn de Canaalen, die men in de onderste haarer hoogte gebracht heeft, waardoor dus dit gedeelte teederder word, als het boovenste; te meer, dewyl de blaaden en Loofwerken, die op het boovenste gedeelte geplaast zyn, door derzelver verheevendheid, de dikte der Schagt, schynen te vermeerderen; my dunkt, dat men veel beeter gedaan zou hebben, het boovenste gedeelte te Canuleeren, en het onderste met Loofwerken te versieren; of zo niet dit laaste eenvouwdig en effen te laaten.

Nog iets, dat men in het Verheemelte van de *Val de Graçe* mispryzen kan, namentlyk, dat het hoofdgestel voor ydel Colom gebroocken of gecarnisd is; zonder twyffel zoude een doorgaand Hoofdgestel veel beeter voldoen.

Van

Van de zinnebeeldige Colomne en Menſchelyke Gedaantens.

Eertyds gaaven de Grieken, om hunne overwinningen in 't geheugen te behouden; dikwils, aan de Colomne van hun openbaare gebouwen; de gedaantens en Gelykenisſe der Vyanden, die zy overwonnen en tot Gehoorzaamheid gebracht hadden. De vrouwen der Cariatiſche Rebellen, tot ſlaverny verweezen en de Perſen, die door de Lacedemoniërs overwonnen wierden zyn de eerſte onderwerpen deezer Colomne geweest; waardoor men aan de naageſlagten den luister der Verwinnaaren en de ſchaamte der overwonnene deeden zien. Van daar zyn de naamen van *Cariatides* en *Perſiques* afkomſtig; dewelke men geeft aan zoodaanige Colomne die vervolgens, onder Menſchelyke gedaantens (alhoewel van zeer verſchillende Karacters) gemaakt wierden.

Van de Cariatides of Vrouwen-beeld Colomne. Schets 121.

Men geeft niet meer aan de Cariatiſche of Vrouwenbeeld Colomne, de Voorſtellingen van Slaverny en dienstbaarheid, gelyk men voormaals deed; zulke characters, zyn te verſmaadend en onwaardig aan de ſchoone kunne, in teegendeel geeft men teegenwoordig, aan dezelve teegenovergeſtelde Merkteekene, en men beezigd hen niet meer in de Gebouwen, dan als achtenswaardige ſchoonheeden; die de Rykſte Verſierſelen uitmaaken. Men ſtelt haar voor, als Eedele Zinnebeelden, gelyk als de voorzichtigheid, de wysheid, de Gerechtigheid, de Gemaatigdheid enz.

Wanneer dit ſoort van Colomne, rondsom losſtaan, naamentlyk aan geen muur verbonden, moeten dezelve ten hoogſten een Balcon, Heemel van een Throon, of diergelyk zeer ligt voorwerp draagen of onderſteunen, en hun hoofdgeſtel, kan het Joniſche zyn.

Alle *Cariatides*; moeten de Beenen geſlooten en genoegzaam teegen elkander ſtaande hebben, met de Armen teegen het Lichaam of Hoofd geplaatst, of ten minſte zeer weinig uitgeſpreid, op dat de bediening van Colomne waarneemende, zy zo veel als moogelyk is naar dezelve gelyken.

De *Cariatides* hebben dit gebrek; dat vertoonende Vrouwelyke gedaantens, zy niet zeer geſchikt ſchynen, den dienst van Colomne te kunnen verrichten. Doch

dit gebrek is, indien dezelve teegen een muur geplaatst zyn, zeer ligt te verhelpen, want als dan heeft men maar een Cardoes of *Consol* booven het hoofd te plaatzen, die de geheelen zwaarte van het Hoofdgeſtel zal ſchynen te draagen; het geen van een goede uitwerking zal zyn, want dusdoende zullen de *Cariatides* voor Colomne dienen, zonder dat ze zich belast vertoonen.

Indien dezelve laag verheeven, by wyze van Basrelief of, als of het Pylasters waaren, teegen een muur geplaatst worden, kunnen zy dienen in de Ordinantie van een Gallery of Zaal, mits dat men haar niet meer als alleenlyk het hoofdgeſtel doet draagen, laatende het Wulft of den Coepel rusten op de Muur, waartegen zy geplaatst zyn.

Waarneeming. Schets 122.

Men moet deeze beeld Colomne, niet dan van eene middelmaatige hoogte maaken, om dat, te groot zynde, dezelve voor het gezicht afſchrikkelyk zouden worden: het is om deeze reeden, dat men ſomtyds derzelver hoogten zoude kunnen bepaalen tot onder de Impostlyst van een Poort, laatende deeze te gelyk voor Hoofdgeſtel dienen. Ook kan men haar op een Piedeſtal, Plaatzen, waar van de hoogte, een derde hunner hoogte moet zyn; en indien men by dit alles Cardoeſen booven het hoofd brengt, zo kunnen deeze Figuuren op een middelmaatige en billyke groote bepaald worden.

Waarneeming.

De *Cariatides* en gemeene Colomne, moeten nimmer onder een en het zelve hoofdgeſtel geplaatst worden, want behalven, dat ze met elkander geen nette overeenkomst kunnen hebben, zo zou de Vrouwenbeelden van hoogte als de neevensgeplaatste Colomne, door haar groote afſchuwelyk worden, en te gelyk de Ordinantie van het Gebouw klein en armelyk doen ſchynen.

Ook vind men *Cariatides* met afgehouwen Armen, gelyk die, die in de Zaal van de *Gardes Suisſes du Vieux Louvre* geplaatst zyn; doch deezen ſoort van verminkingen, die niet geſchieden, dan om dezelve meerder teederheid te geeven, of om beeter te zeggen, om meerder overeenkomst met de Colomne te verkrygen, zyn niet wel voegzaam dan aan *Thermen*, 't welk halven Menſchelyke Figuuren zyn, die uit een Kooker of Scheede voortkoomen, gelyk Schets 123 doet zien.

Waar-

Waarneeming.

De verbeeldingen der *Cariatides* moeten toepasſelyk zyn, op de plaatzen daar dezelve geſteld zyn; by voorbeeld, die het verheemelte van een Troon draagen, moeten als Figuuren en Zinnebeelden van Heldhaftige deugden voorgeſteld worden: die als Colomne dienen in een Plaats alwaar Godsdienst geoeffend word, moeten op dit onderwerp toegepast zyn, en die geene die men in de Vreugde Zaalen plaatst moeten blydſchap en Vrolykheid te kenne geeven.

Waarneeming.

Men moet geen *Cariatides* onder de gedaante van Engelen maaken; ten zy aan Autaaren, Tabernacels enz., en ik oordeel dat dewyl het Heilige Voorwerpen zyn, dezelve haar Hoofdgeſtellen met de handen en als zonder moeiten met gemak moeten draagen; ziet Plaat 121.

Het Hoofdgeſtel der Engelen kan Corintisch zyn; dat der deugden Jonisch, en den een en ander minder zwaar als gemeenlyk.

Van de Perſiſche Orden. Schets 121 *en* 122.

Deeze Colomne zyn meesttyds voorgeſteld geworden, als ſterke en Zenuwachtige Mannen met lange Baarden, en dusdaanige gedaantens, zyn veel beeter geſchikt als de Vrouwenbeelden om eene ongelukkige Slaverny te vertoonen.

Het merkteeken van Slaverny word in deeze Figuuren uitgedrukt, door hun de handen achter op de Rug of voor het Lyf aan een te binden.

Deeze ſoort van Colomne kan men gebruiken, in een Vorſtelyk Verzamelplaats of Gallery van Waapenen, en als dan moogen zy ongemeen groot van Lichaam gemaakt worden, zo als zy zich vertoonen in Schets 122; en derzelver Hoofdgeſtel moet het Doriſche zyn.

Men begeert echter niet dat deeze Mannelyke gedaantens altoos de Slaaverny te kennen geeven, men maakt 'er ook ſomtyds Zineebeelden van, als Deugden, Misdaaden, Vreugde, Sterkte, Dapperheid, en zelfs van verdichte Goden: gelyk wanneer men ze de gedaante geeft van Hercules om de ſterkte, van Mars om de dapperheid, van Merkurius om den Koophandel, van Faunus en Satyren, om de Vrolykheid en divertisſementen te verbeelden.

Van de Thermen. Schets 123.

Thermen, zyn een ander ſoort van Zinnebeeldige Colomne, die de gedaante van Menſchen voorſtellen, doch met dit onderſcheid, dat de booven helft van het Lichaam maar alleen gezien word en het onderſte gedeelte als in een Scheede of Kooker verborgen blyft. Wanneer men ze de gedaante van een teedere Colom geeven wil, laat men hun niet verder uit de Scheede koomen, als tot aan den Gordel en zonder Armen, gelyk ik hier van een voorbeeld in deeze Vertoogſchets geef.

Deeze *Thermen* zyn byzonderlyk voldoende in de Decoratien van Toneelen, gelyk ook in de Ordinantien van Latwerken in de Lusthooven.

Waarneeming.

De *Thermen* moeten nooit, zo min als de *Cariatides* met gemeene Colomne onder een Hoofdgeſtel geplaatst worden: Echter hebben zy het voorrecht, dat men ze zo hoog maaken kan, als men goed oordeeld, door de Onderſcheeden tot op de begeerde, doch billyke hoogten te verlangen, om dus doende eene zeer teedere Ordinantie te verkrygen; zoo als de Cabinetten, Salonnen, en Laanwerken, daar ze byzonder toe geſchikt zyn, vereisſchen.

Waarneeming.

Ik denk niet dat men billyk gedaantens van Engelen voor *Thermen* gebruiken kan, gelyk men zulks voor deeze aan verſcheiden aanzienlyke Plaatzen gedaan heeft.

Van de Arcadens of Boogſtellinge door Colomne gedraagen. Schets 124.

Men heeft weinig voorbeelden van dit ſoort van Bouwkundige zaamenſtellen: echter, kunnen zy gebruikt worden in voorvallen, daar geen al te ſterke Ordinantie vereischt word; gelyk dan, wanneer men een geheel open Gallery of Pasſagie tusſchen twee Gebouwen wilde maaken, of dat men voor een Gebouw een zeer ligte verheeven Wandelplaats met een Gallery 'er onder, begeerde te plaatzen; gelyk deeze Schets aantoond.

Als

Als men dit soort van Poorten maakt, ben ik van gedachten, dat men alleen het Architraaf op de Colomne moet leggen, en vervolgens de Kroonlyst booven het Archivold plaatzen, gelyk ik in deeze Schets gedaan heb.

Indien men by voorbeeld, tusschen twee Cabinetten, een Gallery van Latwerken wilde maaken, zoude men *Thermen* in plaats van Colomne kunnen gebruiken.

Van de Hoofdgestellen die door Carnisfingen of achteruitwykende Partyen verdeeld of gebrooken worden. Schets 125.

Somtyds maakt men Carnisfingen of tusschen de Colomne achteruitwykende Partyen in het Hoofdgestel; gelyk in deeze Schets te zien is: doch dit soort van Breuken, moeten niet werkstellig gemaakt worden, dan om byzondere reeden en in zeekere gevallen, gelyk als wanneer men grooten stukken Steen ontbreekt, om zo een grooten sprong over de Colomne te kunnen vervolgen, of dat de veelheid der sprong het nodige daglicht der Vertrekken zou kunnen verhinderen; of beletten dat geen te zien, dat booven het Hoofdgestel geplaatst is; gelyk hier en in de Triomph Boog, Schets 143 getoond word: alwaar de Basrelieven, die in de Attische Orden zyn, niet dan op een groote afstand gezien kunnen worden indien het Hoofdgestel zo veel sprong had, als de Colomne het zoude kunnen geeven; niettemin moet men weeten, dat het Hoofdgestel voornaamentlyk geschikt is, om het geen 'er onder is, te dekken, het geen zich hier maar ten halve vind, doordien men tot dit oogmerk, niet meer dan alleen de sprong der Kroonlyst heeft.

Van de Attische Orden. Schets 125.

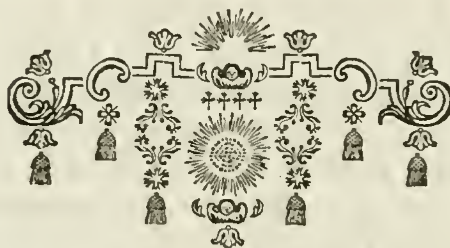
Deeze Orden is een zoort van een veel verhoogt Piedestal. Eenige Bouwmeesters geeven dezelve een Capiteel, volgens de verscheiden Ordens van Colomne en Pylasters; doch het Jonische, Romeinsche en Corintische voegt aan dezelve in 't geheel niet; en veel beeter voldoet het, indien men ze onderscheid door differente Lysten; die meer of min eenvoudig of teeder verkoosen kunnen worden, naar maate deeze Orden overeenkomst moet hebben, met de geregelde Orden, waarbooven dezelve geplaatst is.

 Waar-

Waarneeming.

Men noemt ook Attisch, de geheelen verdieping waar deeze Orden gebruikt is; want deeze kleine Orden, word altyd booven een die grooter is geplaatst.

Dit Piedeſtal of Bastaard Pylaster, heeft altoos dezelfde breedte als de Pylasters of Colomne die 'er onder zyn; en aan de hoogte van dezelve, kan men een derde of de helft van de Colom of Pylaster die hem draagd, geeven.

VERHANDELING
OVER DE
BOUWKUNDE.

VYFDE AFDEELING,

Van de ſaamenvoeging der onderſcheiden Ordens.

Eerſte Waarneeming.

Wanneer men twee Ordens van Colomne op elkander ſtelt, moeten zy verſchillende zyn; en de ſterkſte deezer moet den andere draagen, by voorbeeld; men ſtelt de Doriſche op de Tuskaanſche, de Joniſche op de Doriſche, de Romeinſche op de Joniſche enz.

Tweede Waarneeming.

De boovenſte Orden moet altoos kleinder zyn als de onderſte, volgens de grondſtelling dat het zwaare, het ligte moet draagen.

Derde Waarneeming.

De Colomne moeten altyd juist booven elkander ſtaan, op dat hun Asſen of Centrums, in een en dezelve Loodlyn zich ontmoeten.

Vierde Waarneeming.

Men moet de onderſte tusſchenruimtens der Colomne, bepaalen naar de vastgeſtelde maaten voor Colomne zonder Piedeſtallen, en de tusſchenwydten der boovenſte Colomne, moet bepaald worden na de Ordens met Piedeſtallen; verhoogende echter de onderſte of eerſten, op een plint van bekwaame hoogten, of een Trap van verſcheiden treeden; het geen dus den plaats, van doorgaand Piedeſtal of voetſtuk bekleed. Ziet Schets 126, 127, 128, 129 en 130.

Ik

Ik plaats de Orden met het Piedeſtal booven, omdat bepaald wordende op de breedte van de tusſchenruimten der onderſte Orden, deszelfs Colomne 'er kleinder door worden, in maniere dat de diameeter of onderdikte van de Colomne der boovenſte Orden, niet grooter word als de boovendikte van de Colomne der onderſte, gelyk noodig is.

Aanmerking.

Vitruvius wil de boovenſte Orden, niet meer hoogte geeven, als drie quart van de onderſte; doch volgens deeze ſchikking worden de Colomne te klein, en dierhalven wanneer ze accuraat booven de onderſte geplaatst zyn, naar hun hoogte te wyd van elkander.

Om het Modul te vinden, van een Orden die men booven een ander plaatzen wil, by voorbeeld men begeerd de Joniſche op de Doriſche te ſtellen.
Schets 127.

Merkt ten eerſten aan, dat in de Doriſche Orden zonder Piedeſtal, Schets 17 die uw de maaten der eerſte of onderſte Orden opgeeft; de Colomne elf Modullen van elkander geplaatst zyn.

Dat in de Joniſche Orden met het Piedeſtal, de Colomne vyftien Modullen, van elkander ſtaan; dus om deeze Orden op de Doriſche te plaatzen, zo verdeeld de tusſenruimten A B in 15 gelyke deelen, en een deezer zal het Modul zyn, om ingevolge plaat 33. de Joniſche Orden met zyn Piedeſtal op te rechten.

Waarneeming.

Wanneer twee Poorten op elkander geſteld worden, moet de wydte der boovenſte, gelyk zyn aan die der onderſte, namentlyk, beide Poorten eeven breed: om in dit voorval, zulks te bevorderen, moet men de wydte van de onderſte Poort 8 à 10 Minuten minder als gemeenlyk bepaalen, op dat, daar door de boovenſte beeter geproportioneerd word.

Schets 128.

Indien men begeerde Colomne zonder Poorten te maaken, gelyk in deeze Schets, geeft men maar vier Trifligten of 8 Modul 24 Minuten, ruimten tusſchen dezelve; en deeze 8-24 van de onderſte of Doriſche Orden, zyn 12 Modul-

dullen voor de Jonische, die 'er booven geplaatst word; het welk men door een reegel van proportie vinden zal; en hetzelve moet in acht genoomen worden omtrend de gekoppelde Colomne.

Aanmerking. Zelfde Schets.

In de boovenste Orden, heb ik aan ieder Colom, alhoewel gekoppeld, een byzonder Piedestal gegeeven; omdat deeze boovenste Colomne vry ver van elkander staande, ter oorzaake van de Dorische die daar onder zyn; derzelver Piedestallen, indien ik ze onder beide Colomne door liet gaan, te lomp en te zwaar zoude worden; byzonder dewyl ze volkoomen zyn, hebbende al de vereischtens die tot een Piedestal behooren; naamentlyk, de volle hoogten, Baziment en Dekstuk.

Aanmerking. Schets 129.

De Romeinsche Orden voegt niet zeer wel op de Jonische, omdat het Capiteel meerder hoogte heeft, ten opzichten van deszelfs Colom, als het Jonische, ten opzichten van de zyne; en omdat de Tanden in de onderste Orden van een teederder zaamenstelling zyn, als de Modillions in de boovenste: echter doordien alhier de Romeinsche Orden veel kleinder als de Jonische is, zo word het verschil tusschen de hoogten hunner Capiteelen, minder aanmerklyk; en te gelyk het verschil, dat tusschen de Modillions van den een, en de Tanden van den ander plaats heeft, van minder waarden.

Hoe men het Modul zal vinden om de Corintische Orden op de Spaansche te plaatzen. Schets 131.

Men weet reeds, dat de Modillions van de boovenste Orden, een gelyk getal moeten hebben, als die der onderste, op dat dezelve zig juist booven elkander geplaatst vinden, zoodat het getal der Modillions in de Spaansche Orden, tusschen de Colomne A B elf zynde, moet men 'er ook elf vinden, tusschen de Corintische Colomne, die men boven de Spaansche plaatzen zal.

De Tusschenruimten der Modillions in de Corintische Orden, met het Piedestal 40 Minuten zynde, zoo moet men deeze 40 Minuten, door het getal der Modillions, naamentlyk elf multipliceeren, vervolgens de uitkomst die 440 is, door 30 dat het Modul is divideeren, en de uitkomst hier van het welk 14-20

is, zal de verdeeling der fchaal zyn, die men om de Corintifche Orden op te rechten, op CD maaken moet.

Hoe men de Tusfchenruimten CD in 14 *Modul* 20 *Minuten verdeelen zal.* Schets 131.

Trekt naar welgevallen de Lyn CE maakende een hoek met CD, neemt naar verkiezing het gedeelte CG en brengt hetzelve met den Pasfer 14 maal op CE.

Verdeeld het laatste van deeze veertien in 30 gelyke deelen; neemt van deeze 30 deeltjes, 20 en voegt dezelve achter de 14 Modullen CI: trekt vervolgens DF en deszelfs Paralellen IS. LM. NO enz. en CD zal zig in 14-20 verdeeld vinden, volgens de 48^fte^ van het derde myner *Geometrie.*

Waarneeming. Schets 132.

Wanneer men drie Ordens booven elkander plaatst, ontftaat 'er een zwarigheid; naamentlyk dat, (de tweede Orden op een Piedeftal geplaatst zynde) de Colomne van de derde Orden een weinigje te dik van ondere worden; doch het is zoo gering dat het gezicht moeite zou hebben, zulks te bemerken; niettemin kan men dit gebrek verbeeteren, door die meerdere dikten, naar beneeden te doen verdunnen, en dus de Colom met een Buik maaken; het welk in dit geval geen misftand veroorzaakt.

Waarneeming.

Ik ben niet van gedachten dat men onderneemen moet meer als drie Ordens op elkander te plaatzen, want behalven dat de Colomne der vierde Orden, na derzelver hoogte te verwyderd zoude zyn, kunnen vier Colomne booven den ander geen groote fterkte uitmaaken; doch men kan de eerfte of onderfte indien zulks noodig is, op een *Rusticq* werk plaatzen, 't welk dezelve verheffen en tot voetftuk zoude dienen.

Van het op elkanderftellen der Pylasters. Schets 133.

De Pylasters moeten op elkander geplaatst worden volgens de voorgaande reegel; men wil (by voorbeeld) de Corintifche op de Spaanfche Plaatzen, en men vooronderfteld dat in deeze de Pylasters A.B 10 Modillions van den ander ftaan, waaruit dan volgt dat de Corintifche CD ook 10 Modillions, tusfchen beide moeten

ten hebben; en de ruimten tusfchen twee Modillions in de Corintifche Orden 41¼ Minut zynde, zo volgt dat de tusfchenruimten CD 13—22½ word, waar van de verdeeling op de voorgaande manier, bladzyde 58 gemaakt wordende, gy de Schaal zult verkrygen, om de Corintifche Orden naar op te rechten.

Dat de boovenfte Pylasters minder breedte moeten hebben als de onderfte.
Zelfde Schets.

Dewyl de Pylasters onder en booven even breed zyn, fchynt het ons billyk dat de op elkander geplaatste van een en dezelve breedte gemaakt worden; doch 'er zyn twee reedenen die ons verplichten, hun van onderfcheiden breedtens te maaken.

De eerften deezer is, dat daar de Ordens in teederheid vermeerderen, zulks ten opzichten hunner breedte in de hoogte ook gefchied, dus indien het Modul hetzelve blyft, voor de boovenfte zo wel als voor de onderfte Pylasters, zo volgt; dat de Ordens en Verdiepingen, naar maate dezelve op elkander geplaatst worden, in hoogte vermeerderen; hetgeen niet gevoegelyk is.

De tweeden Reeden is, dat indien men Colomne en Pylasters in de onderfte Orden maakt, gelyk als in Schets 156 het Modul der Pylasters van de bovenfte Orden, grooter zoude worden als de bovendikte van de Colomne der onderfte, het welk alweeder een gebrek zoude zyn.

Men moet dan geen twee evenbreede Pylasters op elkander ftellen, ten waare de bovenfte Attifche zyn, gelyk in Schets 125 gezien word.

Aanmerking.

In het op elkander plaatzen der Pylasters, heeft men alleen te onderzoeken, hoe groot de breedte der boovenfte van ondere, ten opzichten van de breedte der onderfte van booven zyn kan; want, de Pylasters onder en booven even breed zynde, volgt onvermydelyk (volgens myn reegels) dat, brengende in yder der beide Ordens evenveel Modillions, de bovenfte Pylaster altoos kleinder word als de onderfte, gelyk wy reeds getoond hebben dat noodig is.

Waarneeming omtrent de Ingaande Hoeken. Schets 134.

Ik oordeel dat men aan de ingaande Hoeken van een Gebouw, altyd twee Py-

lasters moet brengen; een op yder zyde der Muur, en dezelve van een derde die in de hoek verbonden is, even verafplaatzen moet: gelyk men door de Grondteekening van deezen Pylasters met A gemerkt, zien kan.

Men zou in eenige voorvallen, flechts een *Ante* tusfchen deeze twee Pylasters in de hoek kunnen plaatzen; gelyk dan, wanneer, zo als hier te zien is, de Capiteelen der twee Pylasters zeer dicht by elkander koomen.

Door *Ante* verfta ik een zoort van Zuilfchagt, zonder Baziment noch Capiteel, ja zelfs zonder eenig Lystwerk.

Waarneeming. Zelfde Schets.

Alhoewel deeze in de hoek by elkander geplaatste Pylasters, voorgekoppeld kunnen aangemerkt worden, en derhalven, maar een onder beide doorgaand Piedeftal moeten hebben; zo is echter in dit geval goed, dat yder der Pylasters zyn byzonder heeft; door een klein Kantje BC, het welk de diepten van een Minut heeft en niet meer.

Aanmerking.

De Pylasters die als gevouwen of van onder tot boven, in tweën gebrooken worden, voldoen nooit in de ingaande hoeken van een Gebouw; want niet alleen dat die gebrooken of halve Pylasters geen nette overeenkomst hebben, met de heelen die haar beantwoorden, zo worden derzelver Capiteelen ook zeer gefchonden en mismaakt; gelyk men zulks byzonder aan de Kerk van de *Val de Graçe* zien kan.

Waarneeming. Schets 135.

Indien men Colomne en Pylasters onder een Hoofdgeftel plaatst, moet men het Hoofdgeftel der Colomne gebruiken.

Als men Colomne en Pylasters onder een Hoofdgeftel brengt, moet zulks indien het moogelyk is, niet op een Linie zyn; ter voorkooming der ongefchiktheeden die daar uit volgen zoude en dus moet men dezelve door een Carnisfing of vooruitkomende party, in het Hoofdgeftel onderfcheiden.

Zo eene Carnisfing of vooruitkomende party, kan om de regulierheid der deelen van de Kroonlyst te bewaaren, niet minder als een geheel Modillion voorwaards koomen; en dezelve niet meer vooruit brengende, blyft nochtans de Colom in het Gebouw verbonden; gelyk de Grondteekening A aantoond.

Wan-

Wanneer men de Colomne aldus aan het Gebouw verbind, moet men een Pylaster naast dezelve plaatzen, om zo doende de welgeſchiktheid (*Symetrie*) met die, die aan de andere zyde van het Couzyn geplaatst zyn, te behouden; het welk door een Colom alleen, niet wel verricht kan worden.

Doch zo men verkiest de Colom geheel rondsom losſtaande te maaken, gelyk B in dezelve Schets doet zien; moet men deeze Carnisſing of vooruitbrenging der Colomne van verſcheiden Modillions bepaalen, en behalven de Pylaster die de vereischte *Symetrie*, met die der Couzynen maakt, een tweede achter de Colomne plaatzen.

Waarneeming.

Wanneer men achter rondom los ſtaande Colomne, Pylasters ſtelt, moet men een bekwaame ruimte tusſchen beide laaten, op dat hun Capiteelen niet in elkander verwarren; het welk, alhoewel men zulks op verſcheiden plaatzen ziet, een zeer groot gebrek is.

Deeze Schets vertoond ons een vooruitſpringende party of Carnisſing, alwaar de Colomne, vooruitgebracht zyn; en de volgende Schets vertoond ons een Carnisſing, daar de Colomne achterwaards en de Pylasters voorwaards geplaatst zyn.

Waarneeming. Schets 137.

Wanneer gelyk ik hier voorſtel, de Pylasters en Colomne onder een en hetzelve Hoofdgeſtel, en in voor en achteruitwykende partyën geplaatst zyn; ontſtaat 'er een zwaarigheid, die de volgende is.

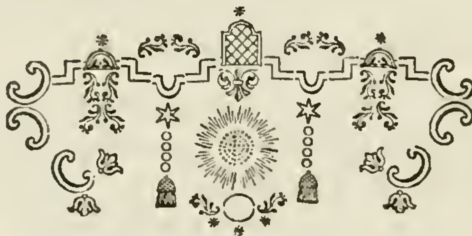
Ik heb reeds doen zien dat in de Ordens der Pylasters, de Modillions noodzaakelyk wyder van elkander moeten ſtaan, als in de Ordens der Colomne. Nu dan, zynde in deeze Spaanſche Orden, 4 Minuten wyder van elkander als in de Ordens der Colomne, zo volgt, dat deeze 4 Minuten moeten beſpaard en bekrompen worden, zo wel op de breedte der Pylasters, als de Modillions en tusſchenruimtens derzelve, om dus doende de Pylasters met de Colomne over een te brengen: doch die, die achter de Colomne geplaatst zyn, moeten hier van uitgezonderd worden; want dewyl ze zeer digt by de Colomne ſtaan, kunnen hun Bazimenten zo min als de Capiteelen en Zuilſchagten, van breedte veranderd worden; zodat de geheelen verandering geſchieden zal aan de Pylasters A en B die op zy geplaatst zyn.

Eerſtelyk, kunnen de Pylasters A en B yder twee Minuten ſmalder gemaakt

worden, het geen men niet bemerken zal, door dien ze met een opſlag van het oog niet vergeleeken kunnen worden, met die, die achter de Colomne geplaatst zyn: doch deeze vermindering die niet meer als een Minut aan yder zyde is, laat ons op de Modillions en tusſchenruimten derzelve nog drie Minuten ter beſpaaring over: hiertoe heeft men de Modillions zo wel als hun tusſenſpatiën, een weinig breeder te houden als die van het Hoofdgeſtel der Colomne en indien men by dit alles de Modillions een weinig verlangt, zal men weder volmaakte vierkante in het Platfond tusſchen dezelve verkrygen; en door dit middel zal de Ordens der Pylasters met die der Colomne zeer wel-overeen gebracht worden.

Waarneeming.

Wanneer een Pylaster achter een Colom geplaatst is, moet de breedte van deszelfs Capiteel, zig ſchikken na die der Colom, op dat, de Bazimenten, even breed zynde, de deelen van het Capiteel het dus ook worden.

VER.

VERHANDELING
OVER DE
BOUWKUNDE.

ZESDE AFDEELING,

Van de Poorten of Deuren, Raamen of Couzynen, Frontespitsen en Nisschen.

Van de Poorten of Deuren.

De Deuren zyn groote, middelmaatige of kleine; de groote moeten van booven met een half rond, de middelmaatige insgelyks half rond of met een flaauwe Boog, en de kleine vierkant geslooten worden, doch indien de laastgenoemde aan gewelfde doorgangen dienen, moeten dezelve meede rond gemaakt worden.

De reguliere of welgereegelde Deuren hebben yder drie Hoofddeelen; die van de ronde zyn de Impost Styl, de Impostlyst en het Archivold: die van de vierkante, het rondgaande Architraaf, het Fries, en de Kroonlyst.

Den een en ander deezer Deuren, verzeld men somtyds met een Orden van Colomne of Pylasters, en als men zulks doet, kroont men dikwils dezelve met een Frontespits en ook wel met een Balcon.

De vierkante Deuren zonder Ordens van Colomne of Pylasters, hebben veeltyds hun Kroonlysten door *Consoles* of Cardoesen ondersteund; gelyk dan, wanneer men ze eene aanmerkelyke sprong geeft.

Van de proportien der Deuren.

De algemeene proportie der Deuren is, dat de breedte de helft der hoogte zy, echterkan men zulks in gevolge de omstandigheden een weinig veranderen.

Aan-

Aanmerking.

De Deuren worden Tuskaansch, Dorisch, Jonisch enz. genoemd, naar maaten hun deelen als Architraaven. Impost Lysten, Kroonlysten enz. overeenkomst met de deelen en leeden der Ordens hebben.

Aanmerking.

Behalven de welgereegelde Deuren, maakt men 'er ook van een *Rustique* of boerſche zaamenſtelling, die in hun zoort byzondere en eenvouwdige Schoonheeden eigen zyn, en die veeltyds op zeekere Plaatzen beeter als de andere voldoen; by voorbeeld, aan Voorgeevels van Gebouwen, daar geen gereguleerde Ordens gezien worden.

Aanmerking. Schets 139 *en* 140.

De Staldeuren, als meede die van een middelbaare grooten, opend men gemeenelyk door twee deelen of halve deuren; en zyn dezelve aanmerkelyk groot, dan laat men het boovenſte gedeelte, tot aan het Centrum waarmeede de Boog getrokken is, vast blyven.

Aanmerking.

In een dier halve Deuren maakt men een kleine doorgang (Klink of Valdeurtje genaamd) waardoor men te voet en zonder Ceremonie in en uitgaat.

Waarneeming. Schets 141.

De Poorten van Lusthooven, Wildbaanen, Perken enz. hebben gewoonelyk overeindſtaande Pylaaren, by wyze van teegenſterktens van achtere, gelyk als men ziet in de Grondteekening van deeze Schets; en deezen teegenſterktens moet men zo veel achteruitplaatzen, dat de groote Deuren, open zynde niet achter dezelve uitkoomen. Men zy wel indachtig dat dezelve geen plaats vinden dan wanneer 'er geen Gebouw is die de Poort verſterkt.

Schets 141.

De Poorten in Ring of Sluitmuuren, kunnen op zyde zoortgelyke teegenſterktens gegeeven worden, doch zo veel laager dat men een Crolnoot of Conſol op dezelve plaatzen kan; die niet alleen de Poort verſterkt, maar zelfs veel grootschheid

heid en Cieraad aan dezelve toebrengt, byzonder wanneer de Poort hoog en prachtig en de Muur zelfs laag is.

Waarneeming.

Een Crolnoot of Confol, moet na myn oordeel (indien dezelve zo als hier geplaatst is) altoos een afzonderlyk Lichaam hebben, het welk hem draagd, en als Voetftuk diend.

Schets 142.

Het Archivold van een groote Publicque Poort, kan gedraagen worden door platte Pylasters, die voorts overeenkomst (*Symetrie*) zullen hebben, met de Ordinantie der eerfte verdieping van het gebouw, en deeze Ordinantie kan een Colomnade, draagende een verheeven Wandelplaats of Balcon, voorftellen.

Waarneeming. Schets 143.

De grooten Poorten die nooit geflooten worden, gelyk deeze en de voorgaande; en die voornaamentlyk voor de pracht der Vorsten en volkeren gefticht worden, moeten van een zeer Ryke en Edele zaamenftelling zyn, met groote Straaten die haar beantwoorden; en de Triompfboogen byzonderlyk zullen een grootsch en heerlyk aanzien verkrygen, door de groote afftanden die haar van verre doen zien.

Waarneeming.

Deeze Triomphale Poorten, moeten altyd door twee kleine, die voor de Voetgangers dienen, vergezeld zyn; en de Welven van deeze Doorgangen moeten door fraay verdeelde en met Loofwerk Befneedene *Compartimenten* of verdeelingen verfierd worden, om dus een aangenaame verandering te veroorzaaken.

Waarneeming.

De weg waar langs men van den Landzyde naar de Triompf Boog naaderd, moet zo breed als de geheelen Triumpf Boog, lynrecht, en met hooge Boomen beplant zyn; op dat de fraaiheid en deftigheid van het Gebouw, van verre en als met een opflag van het oog, gezien word.

Waarneeming. Schets 144.

Wanneer men in de Geevel van een Burgerlyk doch gereegeld Gebouw een kleine Deur maakt, moet dezelve zo hoog zyn, dat de boovenkant der Opening met de boovenkant der Couzynen die nevens hetzelve geplaatst zyn, ſtrookende is; en moet een weinig breeder dan de Couzynen gemaakt worden, op dat de Deur, zichzelfs niet ſlegt geproportioneerd vind.

Doch indien men een Deur met Pylasters of Colomne wilde verſieren; moet men dezelve hooger maaken. Zie de eerſte Geevel, alwaar de platte Band EF doorgaande voor de Impost-Lyst van de Poort diend, en te gelyk doet zien waar de eerſte Verdieping eindigd, en de tweede begint.

A. Eerſte Verdieping.
B. Tweede Verdieping.
C. Derde Verdieping.

Doch volgens de gewoonte is B de eerſte, C de tweede en D de derde.

Van de Raamen of Couzynen. Schets 144.

De Couzynen, zyn zo wel als de Deuren van onderſcheiden grootens en Bouwordens. De grootſte vind men in de Kerken en zyn gemeenlyk van booven half rond, de Middelbaare zyn ſomtyds van booven getoogd of door een gedeelte van een Cirkel geſlooten, en wat de kleine aanbelangt, deeze zyn meest altyd langwerpig vierkant; en veeltyds zo niet volmaakt, ten minſte naastenby eens zo hoog als breed.

Den een en ander zyn meer of min verſierd overeenkomſtig de plaats daar ze gebruikt worden en de Ordinantie van het Gebouw zulks vorderd.

Waarneeming. Schets 144.

In de Geevel van een Gebouw, moeten zy alle booven elkander geplaatst zich te lood ontmoeten, en daarom alle even breed zyn; doch in de onderſcheiden Verdiepingen, kunnen dezelve van verſchillende hoogtens zyn.

Die van de onderſte en bovenſte verdieping, moeten laager en minder verſierd zyn als die van de middelſte of Capitaale, dewyl deeze meesttyd, geſchikt is

is om door de voornaamste en aanzienlykste van het Gebouw gebruikt te worden.

Waarneeming.

De breedte der Couzynen, ten opzichte der Pinanten of Dammen, kan in een getemperd Climaat gelyk het onze als 3 tot 4 zyn, of als 3 tot 5 in een kouder of heeter luchtsgesteldheid, ja kan zelfs 3 tot 6 zyn, naar maate de Landstreek meer of min zwaare koude of hitte onderheevig is, en zelfs volgens de verscheiden geleegendheeden van een Gebouw ten opzichten der winden. Ziet vervolgens VITRUVIUS over dit onderwerp.

Aanmerking. Schets 145 *en* 146.

De ontwerpen of Teekeningen der Couzynen ons door VIGNOLA gegeeven, zyn zo als de Heer D'AVILER dezelve in zyn overzetting van deeze Autheur veranderd heeft, vry wel. Ziet in deeze twee ontwerpen, naastenby derzelver zaamenstelling, echter maakt men hun gemeenelyk minder gesiierd, ja zelfs versierd men dikwils dezelven, alhoewel aan schoone gebouwen, alleen door een rond gaande platte Band. Ziet Schets 144.

Waarneeming.

De groote Couzynen moeten een Kroonlyst van een bekwaame sprong gegeeven worden, om die geene die 'er zich onder bevinden behoorlyk te dekken, en als dan onderschraagt men deeze Kroonlyst, door twee *Consoles* of Cardoesen: insgelyks als de Deklyst, die de hoogte der Borstweering onder de Couzynen bepaald, door dusdaanige twee Cardoesen gedraagen moet worden.

Waarneeming.

De Cardoesen die de Kroonlyst ondersteunen, moeten onder en boven eeven breed zyn, op datze teegen het Architraaf sluiten, en met de Kantelaaver die naast hetzelve geplaatst is, welgereegeld opgaan. De breedte van dit Architraaf kan een sesde deel van de breedte der opening van het Couzyn zyn.

Aanmerking.

De naast het Architraaf geplaatste Platte Band, of opgaande Kantelaaver, die byzonder verordend is, om de Cardoesen, daar de Kroonlyst door gedraagen

 word,

word, op te plaatzen: kan zo breed als het Architraaf of een weinig minder gemaakt worden.

Waarneeming.

Indien de Kroonlyst niet door *Confoles* of Cardoefen gedraagen word, maakt men deeze Kantelaaver de helft fmalder en zonder eenig Lÿstwerk geheel eenvoudig.

Waarneemeng.

De Cardoefen die de Deklyst van de Borstweering onder het Raam draagen, moeten onder het Architraaf geplaatst zyn, en dus dezelfde breedte hebben; hun oprollingen of Krullen, zullen zeer wel voldoen indien ze op zyde buitenwaards koomen. De hoogte deezer Cardoefen, Kanten meeste de helft of ten minfte een derde van de breedte der opening van het Couzyn zyn, en al hoewel men de Cardoefen gemeenelyk onder fmalder, dan booven maakt, ver kies ik dezelve liever even breed.

Van de Dak Couzynen. Schets 147.

Men noemd Dak Couzynen, die geene, die booven den Lyst van het Gebouw in het Dak gemaakt worden.

Deeze Dak Couzynen moeten te lood en wel op de Muur geplaatst worden, naamentlyk niet voor of achterwaards fpringende, dewyl ze heedendaags aan de Burgerhuizen veel in gebruik zyn, ontneemt men de Kroonlyst het gedeelte dat onder dezelve gevonden word, op dat dit gedeelte geen beletzel doe, aan die geene die door deeze Raamen naar beneeden zien. Doch deeze breeking der Kroonlyst werd geenszins aan de Paleizen geoeffend; doordien zulks een zeer flegt voorkoomen veroorzaakt, het welk men dus noodzaakelyk vermyden moet, ten waare tot groot nadeel der geene die deeze verdieping bewoonen.

Van de verfcheiden Verdiepingen in de hoogten van een en dezelve Orden; het zy Pylasters of Colomne. Schets 148.

Wanneer men Publicque Plaatzen zo wel voor de nuttigheid als voor de Grootschheid en Pracht van een Stad, Sticht; kan men geen te groot voorkoomen geeven aan de Gebouwen die dezelve omringen; niets is daartoe beeter gefchikt dan van den beginne af op een groote Orden te denken, doch dewyl de Nut-

Nuttigheid in dit geval onafſcheidelyk van de pracht moet zyn, zo geloof ik dat men twee verdiepingen in de hoogte van dusdaanige Orden Plaatzen kan; en indien men alles op een *Rustique* of ſterke eenvouwdige Orden verheft, zal de geheele Ordinantie een vermeerdering van ſchoonheid ontfangen; dit is het dat men met zulk een goed gevolg geoeffend heeft in het bouwen van de Plaatzen *de Vendôme & des Victoires.*

Men zou op deeze groote Orden een Balustraaden kunnen plaatzen, om ſierlyk het Gebouw te beſluiten, en om voor een gedeelte het Dak te verbergen, het welk nooit een groot Cieraad voor een ſchoon Gebouw verſtrekt.

In plaats van Pylasters zoude men rondsom losſtaande Colomne kunnen plaatzen, behoudende achter dezelve een Gallery of door pasſagie, het welk dus oneindig beeter zoude voldoen.

Van de Fronteſpitſen. Schets 149.

Men noemt Fronteſpits, de Krooning die men zeer dikwils aan Poorten, Deuren, Raamen, Nisſchen, en zomtyds aan geheelen Ordinantien geeft: de Dakken der allereenvoudigſte en ſlegtste Wooningen, hebben het eerſte denkbeeld van dit Eedel gedeelte der Bouwkunst, aan de Bouwmeesteren verſchaft.

Deszelfs deelen zyn, de Trommel en de Kroonlyst, door Trommel verſtaat men het Vlakke driehoekige of ronde Veld, dat tusſchen de ter wederzyds leggende Kroonlysten en het Hoofdgeſtel, daar het Fronteſpits booven op geplaatst is, en dat dus voor Voetſtuk van hetzelve diend, beſlooten is.

Schets 150.

Deeze Trommel is of driehoekig of door den pasſer getrokken, dus kan men de Fronteſpitzen onderſcheiden, door hen rond of driehoekig te noemen.

Waarneeming. Schets 149.

Het naakt van de Fronteſpits, naamentlyk den Trommel moet altyd te lood en net booven het Fries van het Hoofdgeſtel geplaatst worden, gelyk hier door den Trommel A en het Fries B aangetoond word.

Waarneeming. Zelfde Schets.

De Modillions in de Kroonlyst van het Frontespits, moeten net te lood booven die van het Hoofdgestel, dat 'er onder geplaatst is, bevonden worden.

Waarneeming. Schets 151.

De Kroonlyst voor zo ver dezelve onder het Frontespits blyft, moet zonder Neuslyst zyn: de overige Neuslyst van het Hoofdgestel en die der Kroonlyst van het Frontespits elkander ontmoetende, veroorzaaken een vry groote zwaarigheid, die de volgende is.

Indien de neus der Kroonlyst van het Hoofdgestel, gelyk zulks billyk schynt, naar het afgekarnisde profil vervolgd wierd, zo zou dezelve voor zo ver hy op de Kroonlyst van het Frontespits komt veel breeder worden, om reeden, dat de aanraaking der beide Neusen, geen Diagonaal of Verstek Linie is: 't welk een zeer groote misstand veroorzaakt, zo wel door de ongelykheid der beide Neuslysten, als door het veel te lomp worden, van dat gedeelte dat booven het Frontespits geplaatst is.

Om dit gebrek uit den weg te ruimen, naamentlyk, om de Neus der Kroonlyst van het Frontespits, op de vereischte breedte te krygen, hebben eenige Bouwmeesters, de Neuslyst ter zyde het Frontespits aanmerklyk minder sprong gegeeven. Gelyk men hier van een voorbeeld ziet aan het Portaal *des R. R. Peres Minimes de la plaçe Roijale* en verscheiden andere aanzienlyke Gebouwen: doch dit is een groote misstand veroorzaaken, om een van andere geaartheid te vermyden.

Andere maaken aan de uiteindens der Neuslyst, die van het Frontespits neederwaarts komt, een klein Knikje, naastenby, gelyk in deezen Schets te zien is; en dit is het beste om na te volgen.

Men ziet alhier klaarlyk, dat indien de Neuslyst A B uit het punt B om hoog ging, dezelve de geheelen breedte C F zoude verkrygen, in plaats dat opgaande uit het punt D dezelve maar de breedte E F heeft die gelyk genoomen is aan de nette breedte, die de Neuslyst, volgens myn reegels hebben moet.

Somtyds begint men het Frontespits niet aan de eindens der Kroonlyst van het Hoofdgestel, doch alsdan vind men andere zwaarigheden, die wy in het vervolg onderzoeken kunnen.

VI.

VITRUVIUS zegt, dat de oude het plaatzen der Modillions in een Frontefpits niet goedkeurden; want volgens haar zyn de Modillions niet uitgevonden dan om de Ende der Dakfparren te vertoonen, en koomen diens volgens niet te pas in de fchuins leggende Kroonlysten van een Frontefpits, alwaar zoodanige eindens van Dakfparren niet gevonden kunnen worden. Maar dewyl dezelve veel eerder als Cieraaden om de groote fprong der Kroonlyst te verligten, dan om Dakfparren of andere ftukken hout te vertoonen, gefchikt zyn, zo moet men geen acht geeven, op dusdaanige zoogenaamde reedens; te meer daar deezen Cieraaden zeer wel voldoen, voornaamentlyk, als ze in Frontefpitzen van eene aanmerkelyke Groote geplaatst worden.

Waarneeming. Schets 152.

Een puntig of driehoekig Frontefpits, kan tot drie Poorten kroonen, en een rond niet wel meer als een, en het Centrum waar meede men de Boog der Poort of Deur trekt moet hetzelve zyn, waaruit men de rondte van het Frontefpits befchryfd.

Waarneeming. Schets 156.

Ik ben niet van oordeel dat men gevoegelyk meer dan twee Frontefpitzen booven elkander in de Geevel van eenig Gebouw plaatzen kan, en indien men 'er twee maakt, is het goed dat den eene puntig en den andere rond is, laatende om de Eigenfchap van het dak meer te behouden, de Geevel door de eerstgenoemde of puntige, eindigen.

Waarneeming. Schets 153.

Men maakt niet meer zoodaanig zoort van gebrookene Frontefpitzen, waar van MICHIEL ANGELO in zyn tyd het gebruik heeft ingevoerd; en men vind dezelve ook niet meer geacht, dan door menfchen, zonder fmaak noch ondervinding.

Die geene waar van het Hoofdgeftel in het midden gebrooken is, gelyk aan *la Cour du Val de Graçe*, het welk men aldus verminkt heeft, om de Inscriptien van het Gebouw te doen zien, zyn meede Bouwkundige gebreeken, die het vermyden niet minder waardig zyn.

Waar-

Waarneeming.

Alhoewel het Frontefpits alleen in den Trommel en de Kroonlyst beftaat, zo word hetzelve, des niettegenftaande, indien men het Hoofdgeftel dat 'er onder moet zyn weg wilde laaten, flegt gedraagen; en zo onvolmaakt, als een Dak zou zyn, indien men de zoodanige Balken weg liet, die hetzelve voor het uitfpatten behoeden moeten.

Twee Frontefpitzen in elkander te plaatzen gelyk men aan de *Vieux Louvre* ziet, zyn befpottelyke voorwerpen; alhoewel alhier geordineerd door een beroemd Bouwmeester.

Men ziet ook eenige voorbeelden, daar het Architraaf tusfchen de twee Colomne gebrooken en weggenoomen is, en alwaar in deszelfs plaats, andere Cieraaden als Festoenen enz geplaatst zyn, het welke meede een misftand veroorzaakt; echter van minder belang.

Aanmerking.

Vitruvius begeerde dat alle de deelen die hooger dan de Colomne of Pylasters, naamentlyk hooger dan het oog verheeven wierden, gelyk als de Taafels der Architraaven, het Fries, den Trommel van het Frontefpits, de kleine Piedeftallen booven het Frontefpits, zo wel als de Standbeelden of andere Cieraaden op dezelven, het twaalfde gedeelte hunner hoogte voorwaards overhelde; doch geen reeden daar voor hebbende, dan alleen om deeze deelen aan het oog der geene die hen van ondere naar booven befchouwen, gunftiger voor te ftellen; zo geloof ik niet dat men zyn gevoelen hier in naarvolgen moet: dewyl deezen zyn ftelling fpruitende is uit een byzondere reeden, die eene aanmerkelyke krenking aan de algemeene reegel zou veroorzaaken, dewelke vorderd dat alle de deelen van een goed Gebouw, wel juist te lood gefteld moeten worden, omdat anderfints zoodaanige deelen van een flegte werking zouden zyn indien men het Gebouw van terzyde ziet, van waar men alles hellende en gereed om voorwaarts needer te vallen zoude befchouwen. Echter doen de Beeldhouwers die deeze ftelling van Vitruvius ten opzichten hunner Standbeelden in acht neemen, 'er zeer wysfelyk aan, voornaamentlyk wanneer dusdaanige Beelden vry hoog gefteld, en niet dan van vooren gezien kunnen worden.

Van

Van de Nisschen. Schets 154.

Nisschen zyn Dieptens die men in de Muur maakt, om 'er welvoegelyk Standbeelden enz. in te kunnen plaatzen. Derzelver algemeene proportie is, dat ze twee Cirkels (van groote gelyk de breedte der Nis) hoog zyn; echter kunnen zy iets hooger gemaakt worden: en deeze meerdere hoogte geef ik aan het Plint of Piedestalletje van het Standbeeld, gelyk als zich dit doet zien door de Figuuren A en B.

Aanmerking.

De diepten deezer Nisschen is een half Cirkel naamentlyk van ondere; eindigende van booven door een zoogenaamde Munniks Kap, gelyk het Figuur C aantoond.

Veeltyds maakt men dezelve met een Impost-Lyst en Archivold: en somtyds versierd men de Munniks Kap met een Schulp. Ziet Figuur D. van dezelve Schets.

Dit Archivold kan men een breedte gelyk aan een zesde of zevende gedeelte van de oopening der Nis geeven: En aan de hoogte der Impost Lyst een vyfde of sesde.

De Impost-Lyst en Archivold moeten zaamengesteld zyn door Leeden en Lysten, die met de Ordens, alwaar de Nisschen gebruikt worden, overeen komen.

Waarneeming. Schets 155.

Wanneer een Nis, gelyk in deeze Schets, onder een Impost-Lyst en tusschen twee Colomne of Pylasters geplaatst is, moet de Nis zelfs 'er geen hebben; want twee Impost-Lysten booven elkander, zoude een slegte Werking doen, behalven dat men te veel Lysten by een zoude vinden, doordien de Piedestallen alhier met hunne behoorlyke Voetstukken en Deklysten voorzien zyn.

Waarneeming. Zelfde Schets.

Men moet geen Nisschen tusschen Pylasters plaatzen indien de laastgenoemde minder dan een derde hunner hoogten van elkander verwyderd zyn, andersints zullen de Nisschen te klyn en te naauw worden, voor een Ordinantie van geschikte grooten.

Ook moet men zorg draagen dat dezelve niet te groot worden, omdat het te

vree-

vreezen is, dat daardoor de geheelen Orden te klyn en armelyk zoude schynen. By voorbeeld, de groote deezer Nis doet oordeelen dat deeze Ordinantie geschikt is voor een Kapel van een middelbaare groote.

Waarneeming.

De Nisschen moeten geplaatst worden, op de hoogten der Piedestallen waarop de Colomne of Pylasters die hun verzellen verheeven zyn.

Waarneeming.

Ingevallen men Nisschen, gelyk als hier onder een Impost Lyst brengt, moet men de oopening der neevensgeplaatste Poorten, minder wyd als gemeenelyk maaken, op dat (doordien hier door de Impost-Lyst hooger komt) de Nisschen op eene billyke groote bepaald worden, het is daarom dat in plaats van 12 Modillions tusschen de Pylasters te geeven, ik 'er alhier maar 11 plaats, op dat dus doende de Pylasters de groote van een Modillion naaderby elkander komen.

Waarneeming. Schets 156.

Indien de Colomne neevens Nisschen geplaatst, zonder Piedestallen zyn, kan men de Nisschen hooger dan derzelver Bazimenten stellen, en als dan brengt men onder dezelve een Tablet, Paneeltje, of zeer weinig uitgediept Nisje.

Waarneeming. Zelfde Schets.

Als een Nis met een Impost-Lyst en Archivold, tusschen twee Pylasters zonder Poorten geplaatst word, gelyk als in deeze Schets, moet men dezelve in een achter uitwykende Kantelaaver stellen, waarteegens de aan de Nis gegeevene Impost-Lyst besterfd, op dat (aldus doende) men niet verpligt is, gezegde Impost-Lyst, tusschen de Pylasters te vervolgen, want deezen, die naar de Nis geëevenreedigd is, is zulks geenszints naar de Pylasters: Te meer daar men ziet hoe dezelve teegen of by de deur niet goed zoude eindigen.

Men maakt somtyds vierkante Nisschen doch deezen zyn zonder bevalligheid.

Waarneeming. Schets 157.

Indien de Orden van Colomne of Pylasters zo groot en hoog was, dat een Nis, volgens het ontwerp van de voorgaande plaat, te groot en dus gebrekkig wierd,

dan

dan moet men de Pylasters een à twee Modillions naderby elkander ſtellen en inplaats van een Nis waar van de Impost-Lyst tegen de achteruitwykende kant beſterft, kan men 'er een maaken met een Architraaf en Kroonlyst en verſieren hetzelve met een Fronteſpits; waarbooven men een ovaal Licht ter breedte van de Nis kan brengen.

Van de Standbeelden. Schets 125.

Een Standbeeld het welk op een Orden of Gebouw geplaatst is, kan de hoogte van een derde der Colom hebben of ⅗ zoo dezelve in een Nis is; gelyk plaat 156. Grooter zullen zy het Gebouw klein doen ſchynen; maar haar niet meer als een vierde of iets meerder geevende, zal 'er het Gebouw grooter door vertoonen, gelyk als men zulks aan zal merken door Schets 157.

Waarneeming weegens de groote der Standbeelden.

Men bemerkt dat na proportie een Standbeeld booven het gezicht geplaatst word, hetzelve in grooten ſchynt te verminderen, tot dat het zeer hoog geſteld zynde, byna onkenbaar voor het gezicht word: en hierom willen eenige Bouwmeesters dat naar maaten een Standbeeld hooger geplaatst word, den Beeldhouwer hetzelve grooter moet maaken, op dat het altyd een bekwaame groote ſchynt te behouden. Doch dewyl de Ordens moeten verminderen naar maaten dezelve op elkander geplaatst worden, zo zoude de Standbeelden voor de Ordens te groot zyn.

Men hoeft dus niet te overweegen wat den Bouwmeester in dit geval heeft doen, hy moet altyd de Standbeelden eevenreedigen naar de Ordens en Verdiepingen daar dezelve geplaatst worden; tenzy in een beſlooten en naauwe plaats, gelyk by voorbeeld in een Trap, Coepel enz. Want als dan mag men de Ordens en Standbeelden naar de geleegendheid vergrooten, het welk echter niet overmaatig moet zyn; en het is altyd beeter dat de Beelden wat klein, dan te groot voorkomen.

Waarneeming.

In plaats van Standbeelden op de Gebouwen te maaken; kan men Vaazen, Rookende Potten, Trophees en diergelyke Ornamenten op dezelve plaatzen; die

 zelfs

zelfs beeter dan Menſchelyke Figuuren zullen ſtaan: ten zy dezelve Beſcherm Engelen verbeelden, geſchikt ter bewaaring van het Gebouw.

Waarneeming. Schets 156.

De Beelden die in Nisſchen geplaatst zyn, moeten de oogen op de hoogten van het Centrum der Nis hebben.

Waarneeming.

Men geeft gemeenelyk aan de Standbeelden Plintjes of Voetſtukjes: maar als de Nisſchen wat groot zyn en dat men ziet dat de Beelden Reusachtig, of te groot zoude worden, indien ze met het oog in het Centrum van de Boog der Nis en met de voeten maar op zoo een klein Plintje geplaatst wierden, als dan moet men hun op breede doch laage Piedeſtallen verheffen, gelyk men een voorbeeld ziet in Schets 156, maar men moet ook zorg draagen dit Piedeſtal niet te hoog en de Beelden ten opzichte der Nis niet te klyn te maaken; want het is zeer gebrekkig een klyn Beeld in een groote Nis geplaatst te zien, ik oordeel dan, dat een Piedeſtal in dusdaanige geleegendheid de hoogte van een vyfde des Beelds kan hebben; en dat indien men het Piedeſtal hooger maakt, het Beeld te klyn zal worden.

Waarneeming. Schets 157.

Wanneer men Beelden in Nisſchen plaatst om een Portaal te verſieren, dan moet men 'er geen booven het Hoofdgeſtel brengen; maar Vaazen of andere Ornamenten die omtrent dezelve werking doen: want de Beelden die men in de Nisſchen ſteld moeten ſomtyds grooter zyn als die booven op het hoofdgeſtel geplaatst worden; en dus kunnen deeze onderſcheiden grootens niet voldoen.

Van de Pyramidens.

De Pyramidens zyn Gedenkteekens die zeer geſchikt zyn, om aan de Naakoomelingen de groote Vorſten in het geheugen te doen behouden; men kan dezelve verſieren met Trophëen van Waapenen, Beelden, Basrelieven die hunne gedenkwaardige daaden voorſtellen, als hun overwinningen, deugden, Macht en de Vyanden waarover zy zeegepraalde.

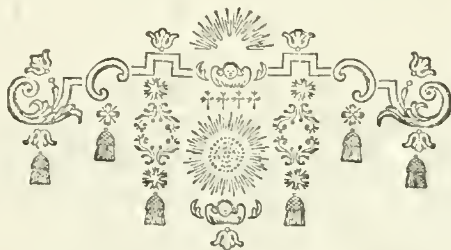
Een Pyramide kan niet beeter geplaatst worden, als op het midden van een groo-

groote Markt of Plaats, alwaar dezelve zonder verhindering van alle zyden en verſcheiden hoogtens gezien kan worden.

Zy moeten zo hoog zyn, dat ze booven alle andere Gebouwen die hen omringen, uitkoomen; zoo dat zy zelfs van buiten gezien kunnen worden, en dus voor de Stad daar dezelve opgericht zyn, een groot Cieraad uitmaaken.

Men weet, dat de Pyramidens Zinnebeelden van de Glorie der Vorſten zyn; het is daarom dat men dezelve zo hoog en prachtig maaken moet, als de Vorſten voor wie zy opgericht zyn, in deugd, macht en heerlykheid uitgemunt hebben.

Ook moet een Pyramide alleen en rondom vry ſtaan, anderſints verliest dezelve zyn waare beteekenis, dewelke beſtaat om de luister der Vorſten die heerſchen of geheerscht hebben, te verbeelden.

VERHANDELING
OVER DE
BOUWKUNDE.

ZEEVENDE AFDEELING,

Van de Balusters en Balustraadens, Balcons en Stoepen.

Van de Balusters en Balustraadens.

S C H E T S 158.

De Balusters zyn een ſoort van kleine Colomne, dewelke dienen om een Deklyst of Leuning te onderſchraagen, ik geef 'er hier voor de verſcheiden Ordens der Bouwkunst, waar aan de Balustraadens gebruikt kunnen worden.

Door Balustraaden verſtaat men een getal Balusters die met elkander eene Dekſtuk draagen, om dus voor affchutzel en Leuning te dienen, aan Autaaren, Baliën, Grotwerken, Waaterwerken, Balcons, Trappen, groote Raamen enz.

De Balustraadens zyn zaamengeſteld door een of meerder Vakken Balusters en eindigen door Piedeſtallen van een gelyke hoogten.

Wanneer in een Balustraaden van Steen of Marmer, de ruimten tusſchen twee Piedeſtallen te groot is om het Dekſtuk uit een ſtuk te maaken, zal men twee ſtukken gebruiken en als dan kan men de byeenbrenging op een Styltje B plaatzen, als men oordeeld dat een Baluster hier toe te zwak is.

De Vakken, moeten naar myn oordeel eindigen door halve teegen de Piedeſtallen geplaatste Balusters, alhoewel eenige Bouwmeesters anders van gedachten zyn: echter kan yder hier omtrend naar zyn zin te werk gaan en daarom geef ik hier voorbeelden van den een en andere manier.

De Balusters worden op verſcheide gedaantens gemaakt, doch de ronde en vierkante moeten de voorrang hebben van alle andere. Ziet Schets 159 en 160.

Al.

Allen Balustraadens moeten een Plint of Voetſtuk hebben: Niettemin geeft PALLADIO in zyn Egyptiſche Zaalen Pag: 110 een voorbeeld van 't teegen over geſtelde, het welk men niet naarvolgen moet.

Schets 161.

Wanneer men een ongemeene ryke en teedere Balustraaden maaken wil, gelyk als aan Autaaren enz. maakt men dezelve van een der Metaalen, by voorbeeld Zilver, Kooper enz. zoo men om de groote kosten te vermyden, dezelve niet van Hout, (dat men als dan verguldc kan) begeerd; en deeze ſoorten van Balustraadens kunnen zo ryk en verſierd gemaakt worden als men goedkeurd, ziet hier verſcheiden ontwerpen, en die geene, die ſmaak voor deeze voorwerpen hebben, kunnen 'er zelfs na hunne denkbeelden, zaamenſtellen.

Allen de Balustraadens zynde gemeenlyk Borstweerings hoogte, moeten niet hooger als 3½ voet en niet laager als 2½ voet gemaakt worden: wel te verſtaan Franſche Konings Voeten. Hier neevens een Schaaltje van 3 voeten waarop men alle de deelen van deeze Balustraaden afmeeten kan, gemerkt A B.

Waarneeming. Schets 162.

Aan de Balustraaden van een Trap, moet het Plint zoo hoog als de Treede zyn: en dezelve eindigd van ondere veel beeter door een op de vlakke grond geplaatst Piedeſtal gelyk alhier, als door een, dat ſchuins volgens de legging der Treeden om hoog gaat gelyk aan Schets 158.

Waarneeming.

Doch of dit Piedeſtal op de vlakke grond ſtaat, of niet, het moet altyd een teegenſterkte, onder de gedaante van een Conſol of Crolnoot hebben, om de drukking der Balustraaden teegen te houden.

Waarneeming.

Wanneer men een Balustraaden tusſchen Piedeſtallen zonder Voet of Dekſtukken maakt, gelyk ik hier van voorbeelden geef in Schets 127 en 132, als dan moet het Dekſtuk der Balustraaden maar alleen een enkele platte Band zyn, van ondere met een tweede Bandje of Ojiefje; en het Plint onder de Balusters, kan men met een klein holletje verſieren.

Waar-

Waarneeming. Schets 163.

Wanneer de Balustraadens onafhangelyk zyn, kan men haar Piedeſtallen geeven geëevenreedigd aan derzelver Balusters, gelyk ik verſcheiden voorbeelden geef; doch wanneer ze by en met Ordens van Colomne of Pylasters geplaatst zyn en dus van dezelve afhangen, kan men deeze Piedeſtallen niet zo willekeurig maaken.

Zelfde Schets.

Indien de Piedeſtallen, waar tusſchen een Balustraaden beſlooten is, volkoomen en met de Colomne die zy draagen, geëevenreedigd zyn, is de Deklyst derzelve veeltyds te ligt en te nietig om alleen over de Balusters voor Dekſtuk te kunnen dienen; om dit te verbeeteren moet men onder aan dezelve een platte Band brengen, zoo breed en overeenkomſtig met de Band die op het Piedeſtal om het *Tablet* of Paneeltje rondgaat; gelyk als Figuur A aanwyst.

Schets 164.

In plaats van Balusters, maakt men ook ſomtyds een ſoort van ſaamenvlechtinge van Ornamenten of Krullen; (door de Franſchen *Entre-lacs* genoemd) en die niet minder ſchoon zyn; ik geef in deeze Schets verſcheide ontwerpen van dit ſoort en yder kan deeze Cieraaden naa zyn ſmaak zaamenſtellen.

Tot meerder Cieraad kan men de Roozen, Blaadjes en kleinigheeden deezer zaamenvlechtinge van Metaal maaken, en ongelyk veel beeter voldoen deeze kleine Ornamenten indien men dezelve Verguld.

Waarneeming.

Deezen zaamenvlechtinge of *Entre-lacs* moeten meer of min teeder gemaakt zyn, naar dat de plaats daar ze gebruikt worden vereischt; by voorbeeld, die booven op een Gebouw geplaatst en dus niet dan van verre gezien kunnen worden, moeten kloeker en min teederder zyn, als die, die men van digte by beziet.

Van de Balcons. Schets 165.

Een Balcon is een klein buiten een Gebouw ſpringend Uitſtekje, van waar men lucht ſchept, en met gemak zien kan, al het geene dat omſtreeks gebeurd.

Des-

Deszelfs deelen zyn de grondvlakte, de Balustraaden die het zelve befluit en de Confollen of Cardoefen die het draagen: of om my beeter te verklaaren, een Balcon is een klyne in de luchtverheevene plaats, met een Leuning omzet en door een ligt Hoofdgeftel gedraagen, waarvan de enkele Kroonlyst doorgaande, de grondvlakte uitmaakt, en het Architraaf en Fries alleen op zyde en achter teegen de muur rond gaat, wordende het geheele Balcon door de Confollen of Cardoefen vooruit gebracht en gedraagen, gelyk deeze Schets aantoond.

Aanmerking.

Het Fries is rond, opdat het Plint van het Piedeftal dat booven hetzelve geplaatst is, niet Valfchelyk gedraagen fchynt; en op dat de Confollen met meerder bevalligheid naar beneeden fchynen te verfmallen, die anderfints te lomp zoude zyn.

De hoogte deezer Confollen, kan gelyk zyn aan hun vooruitfprong, doch indien men ze hooger maakt, hebben zy meerder kragt en fchoonheid.

Waarneeming.

Een Balcon kan langs de geheelen Geevel van een Gebouw vervolgd worden, mits dat men op de Pinanten of Dammen tusfchen de Couzynen die 'er onder zyn, Confollen brengt.

A. Balcon van Steen van vooren te zien.
B. Op zyde te zien.
C. Doorfneede van hetzelve.

Waarneeming. Zelfde Schets.

Balcons van Yzerwerk voldoen veel beeter, ook zynze veel ligter en het befchaadigen minder onderheevig, en indien men dezelve verguld, zullen zy zeer prachtig zyn, en een groot Cieraad aan een Paleis verftrekken.

D. E. F Balcon van Yzer.

Van de Stoepen. Schets 156.

Door Stoep verftaat men een verheevenheid voor de Ingang van een Gebouw. Het Portaal van een Kerk, Paleis, of ander Gefticht moet altyd door eenige

Trappen of Treeden verheeven zyn; of in een woord een Gebouw moet een Stoep hebben.

Waarneeming.

De Bordesſe of Rustplaatzen, moeten indien het moogelyk is, de breedte van het geheelen Portaal, waarvoor dezelve geplaatst zyn gegeeven worden; en de Treeden moeten volgens Vitruvius oneeven in getal zyn.

Waarneeming.

De Treeden kunnen 5 à 6 duim optree en 10 à 12 duim aantree hebben, of liever de Treeden moeten byna tweemaal zoo breed als hoog zyn, het welk de geſchikſte proportie is, om een zagte en makkelyke opgang te hebben.

Waarneeming. Schets 156.

Een Stoep 13 à 15 Treeden hoog zynde, moet (of het is ten minſte zeer noodig) door een à twee Bordesſen of Rustplaatzen gebrooken worden, om dus niet verplicht te zyn zoo veele Treeden achter elkander op te gaan en om de ſchrikkelykheid in het afgaan van zoo een groote hoogte zonder Leuningen voor te koomen. Ziet hier hoe de hoogte deezer Stoep door twee Rustplaatzen gebrooken is, die verkoozen zyn na de geleegendheid der deelen van het Portaal.

Waarneeming.

De Stoep moet altyd gemaakt zyn in de hoogte van het Plint of Voetſtuk daar het geheelen Gebouw op Rust.

Alhoewel dit Plint of Voetſtuk de plaats van doorgaand Piedeſtal bekleed, moet echter, indien men een Stoep in deszelfs hoogte maakt, hetzelve zonder Voetſtuk of Deklyst zyn; en ik kan Palladio niet goedkeuren eenige teegenovergeſtelde voorbeelden gegeeven te hebben.

Somtyds laat de geleegendheid niet toe een Stoep van groote naar begeerte te maaken, maar als dan moet men dezelve zo goed als moogelyk is, naar de kleine plaats daar men gebruik van maaken kan bepaalen; Ziet by voorbeeld Schets 166.

By-

Byzondere Waarneemingen.

Aanmerking. Schets 166.

Indien men aan de tweede Verdieping van eenig Gebouw, een Orden van Colomne of Pylasters plaatzen moet, kan men dezelve op een eerſte, van geblokte of Rustique Boogen ſtellen, waardoor hy veel aanzien en vastigheid bekoomen zal.

Aanmerking. Zelfde Schets.

Als men een Rustique Orden voor de eerſte Verdieping maakt, kunnen de Pylasters of Colomne die 'er booven verheeven worden, hooger dan deezen zyn; dewyl de Rustique Orden alleen voor Piedeſtal of Voetſtuk van de boovengeplaatste diend.

Waarneeming. Zelfde Schets.

Indien de middenparty van eenig Gebouw meerder hoogte moet hebben als de Vleugels op zyde, zal men daartoe geen grooter Orden op de grondvlakte plaatzen maar die der Vleugels overal laaten doorgaan, en een tweede Orden, ja zelfs indien het noodig is een derde, zal de verhooging van het middelſte gedeelte uitmaaken.

Waarneeming.

Gelyk in dit Figuur zou men aan de derde Verdieping een Attiſche Orden kunnen plaatzen.

Waarneeming. Zelfde Schets.

Men heeft reeds gezien hoe men in eenige gevallen twee Verdiepingen in de hoogte van een Orden maaken mag Schets 148, en in deezen geef ik 'er nog een voorbeeld van met ronde of ovaale lichten, die met de groote Couzynen een aangenaame verandering veroorzaaken: Deeze ronde lichten booven de Couzynen, geſchikt om de tusſchen Zolders te verlichten, zyn ook zeer dienſtig om in een groote in de midden van het Gebouw geplaatste zaal, het licht te verhoogen.

Schets 167.

Men kan ook twee Verdiepingen in de hoogten van een Orden van Pylasters

 plaat-

plaatzen, mits brengende die van de Heer van het Huys booven; en die van bediendens enz. onder, met eenvouwdige Couzynen; doch des niettegenstaande alles in een grootsche en goede manier geordineerd.

Waarneeming.

In dit zoort van Ordinantiën oordeel ik dat nimmer een Lyst tot aan de Pylasters door mag gaan, ten waare het Plint daar het geheele Gebouw op rust.

Men zou het Muurwerk of de vlakte der Geevel van gebakken Steen kunnen maaken, daar dezelve in gebruik zyn; en verders tot de geheelen Ordinantie witte gehouwen Steen beezigen, het welk een alleraangenaamst voorkoomen en een groot aanzien aan een Gebouw geeft.

Van de schikking der Ornamenten op de groote deelen. Schets 163.

De Ornamenten moeten in maniere verdeeld zyn, dat dezelve altoos door effen en eenvouwdige deelen vervangen worden, waardoor dus de versierde hun rechte waarde verkrygen; of liever de eenvouwdige en effen deelen moeten zoodaanig geordineerd zyn dat ze altoos de Rusting der versierde uitmaaken: by voorbeeld, indien het gewelffel van een Kerk vol Ornamenten is, moeten de banden die booven de Pylasters rondgaan eenvouwdig en stil blyven: en in teegendeel wanneer het gewelffel effen is, zullen de Cieraaden zeer wel op de Banden voldoen; veronderstellende in beide gevallen, dat het Gebouw van zoodaanige zaamenstelling is, dat 'er Ornamenten te pas kunnen gebracht worden.

Maar indien men veel Ornamenten en Rykheid wilde maaken, by voorbeeld als de geleegendheid vereischt dat men, zo wel in de banden booven de Pylasters als in de verdeelingen die tusschen dezelve zyn, Ornamenten moest brengen, zo laat men ten minsten om deezen banden en de daar tusschen geplaatste Vakken, vlakken Lysten rond gaan, die breed genoeg moeten zyn om de versierde deelen te onderscheiden, en te beletten dat dezelve niet in elkander verwarren.

Waarneeming. Zelfde Schets.

Wanneer men de banden in een gewelft niet versiert moeten de Colomne of Pylasters die dezelve ondersteunen ongecanuleerd zyn; en zoo men de Colomne of Pylasters Canuleerd moet men de Banden zo wel als het Fries van het

Hoofd-

Hoofdgeſtel verſieren; ten minſten het is myn gedachten, alhoewel men anderſints gedaan heeft aan de *Val de Graçe.*

Waarneeming.

Men zal bemerken dat het Plint A B, dat hier booven het Hoofdgeſtel geplaatst is, niet van beneeden gezien kan worden; doch dat hetzelve des niet te min noodig is om de geheelen halve cirkel van het Wulft in het gezicht te brengen, waarvan, zonder deeze verhooging, door de Sprong van het Hoofdgeſtel een gedeelte verborgen zoude blyven; het welk een aanmerkelyk gebrek is; dewyl de fraaiheid van een Wulft hierin beſtaat dat hetzelve, zo veel moogelyk, een halve Cirkel vertoond.

Waarneeming. Zelfde Schets.

Yder Pylaster moet in het Wulft een Band hebben die de daar teegenovergeplaatste beandwoord, en deeze Band moet dezelfde breedte en dikte gegeeven worden als de Pylaster die hem draagd en onderſteund.

Waarneeming. Schets 169.

Als een Gebouw onder of door Poorten licht ſchept, en dat de Raamen met een Borstweering zyn, dan moet men de Pylasters of Colomne op Piedeſtallen ſtellen; die zoo hoog zyn als deeze Borstweering, of om klaarder te zeggen, de Piedeſtallen moeten doorgaan en voor Borstweering onder de Raamen dienen gelyk Figuur A en B: zoo niet, moeten dezelve geene de minſte verbintenis met de Colomne of Pylasters hebben gelyk het Figuur C doet zien.

Indien de Raamen of Couzynen zonder Borstweering zyn en dus tot op de grond doorgaan, zullen de Colomne of Pylasters die men ter zyde plaatst, veel beeter zonder als met Piedeſtallen voldoen; gelyk te zien is in Figuur D van dezelve Schets.

Waarneeming.

Men kan hier aanmerken, dat een Orden van Pylasters of Colomne, geen meer hoogte hebbende dan een Verdieping niets als een kleine en Popachtige Ordinantie uitleeveren zal, wanneer de Couzynen van eene welvoegelyke groote ten opzichten der Vertrekken zyn.

Waarneeming.

Een Orden van Pylasters binnen in een Vertrek, moet op de hoogten van de Borstweering der Raamen, een doorgaand Piedeſtal gegeeven worden, en de Deklyst van dit Piedeſtal moet plat en zonder veel ſprong zyn.

Waarneeming.

In plaatzen alwaar de Piedeſtallen hooger als de voorgaande bepaaling moeten zyn, gelyk als in Kerken, grooten Zaalen, en andere groote Geſtichten; moeten zy ten minsten 6 à 7 voeten hoog zyn, op dat hun Deklyst niet op de hoogte van het oog der geene die tot dezelve naaderen, of naaderen kunnen, bevonden word.

Waarneeming.

Men moet nooit een plat Neuſige Deklyst geeven, aan Piedeſtallen die hooger dan het oog verheeven zyn; ik wil zeggen, dat een Deklyst die van ondere gezien word, altoos verſierd moet zyn door zyn behoorlyk Plantzier, het welk in deeze geleegendheid de voornaamſte ſchoonheid veroorzaakt; daar in teegendeel het Plantzier de Deklyst zonder dat men het bemerkt veel ligter doet ſchynen als men dezelve van booven beſchouwd.

Waarneeming.

De gekoppelde Colomne geeft men in het algemeen maar een onder de beide doorgaand Piedeſtal; en de voornaamſte reeden hier van is, dat (deeze gekoppelde Colomne zo digt als moogelyk by elkander moetende ſtaan) dikwils hun Piedeſtallen niet wel zo ver verwyderd zyn, dat derzelver Deklysten en Voetſtukken niet in elkander verwarren; het welk als van een ſlegte werking zynde men noodzaakelyk vermyden moet: te meer daar de twee Piedeſtallen tot een gebracht wordende de Colomne veel hegter en geſlootener zullen worden.

Nochtans indien twee gekoppelde Colomne zo ver van elkander kunnen ſtaan, dat de Deklysten en Voetſtukken der Piedeſtallen vry blyven, dan kan yder Colom zyn byzonder Piedeſtal hebben, het geen ſomtyds noodig is; gelyk wanneer twee Ordens op elkander geplaatst worden; want in dat geval is het goed, de Piedeſtallen der boovenſte Orden zo min lomp als moogelyk te maaken; niet te min zullen zy, alhoewel van elkander geplaatst niet naalaaten een zoort van door-

gaand.

gaand Piedestal te vertoonen, door middel van de Borstweering of Balustraaden, waarmeede men dezelven aan elkander verbind. Ziet Schets 128.

Men begrype dat ik hier niet spreek dan van Piedestallen die volkoomen, of liever met Deklysten en Voetstukken voorzien zyn; want als men maar een vierkant Plint onder de Colomne of Pylasters voor Piedestal laat dienen, is het altyd beeter dat hetzelven zonder gebrooken te zyn doorgaat. Ziet Schets 129, 130 en 132.

Aanmerking. Schets 170.

Eindelyk, onze algemeene voorgestelde Reegels voor de Piedestallen, kunnen niet altyd in alle gevallen achtervolgd worden; men moet somtyds hun hoogte of breedte veranderen, om dezelve overeen te brengen met de deelen die ze vergezellen; by voorbeeld, het Piedestal A moet de breedte gegeeven worden, gelyk aan de twee Bazimenten der Pylasters die 'er door gedraagen zyn; en het naakt van het Piedestal B moet slechts zoo breed zyn als het naakt der twee Pylasters die hetzelve draagen.

Ook ziet men hoe de achteruitwykende gedeeltens EF de breedte van de Impost Stylen GH gelyk zyn; dat de Balustraaden EI niet wyder is als de oopening der Poort GK op dat het lichaamelyke booven het lichaamelyke en het oopene booven het oopene bevonden word.

Dat de deelen die tot het zaamenstellen van een Gebouw behooren, den een om den ander gemaakt moeten worden. Schets 171.

Wanneer men een Gebouw maakt, by voorbeeld een Kerk; moet men in 't oog houden, welke deelen door den Schrynwerker gemaakt, het Gebouw noodwendig moeten vergezellen, en zorgen dat de geheelen Ordinantie, het zy Metzel of Timmerwerk alleen het werk schynt van een eenige en verstandige Onderneemer, anderfints stelt men zich bloot, niets dat goed is te maaken, gelyk zulks dikwils gebeurd, wanneer de Bouwmeester en Timmerman, yder haar byzondere gedachten volgen; by voorbeeld, is het niet een onreedelyke zaak, te zien dat de Bazimenten van een groote Orden, het zy Colomne of Pylasters, in een Kerk door Gestoeltens, Biechthuysjes enz. bedekt worden? het booven gedeelte van verscheiden grooten Pylasters te zien verschynen booven een klyne Balustraaden, verheeven zitplaats enz? 't is onnoodig te zeggen dat het prachtige

tige Geſtoeltens zyn; dat een verheeven zitplaats een Meesterſtuk der konst is, niemand zal dit teegenſpreeken; doch het zyn fraaije Werken die ſlegt geplaatst, andere van meerder aangeleegendheid verbergen.

De Geſtoeltens en zelfs de Kapellen, kunnen, gelyk men hier ziet, geplaatst worden in het Voetſtuk of Piedeſtal van een grooten Orden; alwaar men ook zeer geſchikt een verheeven plaats of Muzyk Choor maaken kan.

In de Kerken der Kloosterlingen, kan het Zangchoor van de (*) Buik der Kerk, onderſcheiden zyn, zoodaanig dat de Ordinantie van den een, geen de minste verbindtenis met den andere heeft; gelyk men een voorbeeld ziet aan *RR. Peres de l'oratoire Ruë Saint-honoré:* en in dit geval kunnen de Stoelen der Kloosterlingen de Ordinantie van het Choor, en Colomne of Pylasters de Ordinantie van de Buik der Kerk uitmaaken.

Wat aanbelangt de Biechthuysjes deezen kunnen tusſchen de Kapellen of in de Kapellen zelve geplaatst worden.

Waarneeming. Schets 173.

De oopene Galleryën die in de hoogte van een en dezelve grooten Orden booven elkander geplaatst worden, gelyk PALLADIO eenige voorbeelden gegeeven heeft, zyn niet naavolgenswaardig: ziet het Figuur *A* in deeze Plaat.

Waarneeming.

Het maaken van Balustraaden tusſchen Colomne die zonder Piedeſtallen zyn, moet men vermyden; want men bevind dezelve zonder de minſte geſchikte welſtand: ziet Figuur B in dezelve Schets.

Waarneeming.

Men moet geen twee onderſcheiden Ordinantiën in elkander plaatzen, by voorbeeld een klyne in een grooten, om zoodoende maar een enkele zaamen te ſtellen, gelyk op verſcheiden plaatzen: ziet Figuur C dezelve Plaat.

Waarneeming.

Colomne van onderſcheiden grootens en verſchillende Ordens, moet men niet nee-

(*) Door Buik der Kerk, verſtaat men de ruimten die tusſchen het Choor en de daar teegenover geplaatste Ingang of Portaal der Kerk gevonden word.

neevens elkander plaatzen; want dezelve kunnen niets dan een zeer onaangenaam verfchil veroorzaaken.

Waarneeming.

Wanneer men aan een gebouw dat reeds gemaakt is, een gedeelte by wil voegen; by voorbeeld een Paviljoen, moet men zich wachten het zelve van een andere orden te maaken, als het overige van het Gebouw; op dat het bygevoegde, van dezelve Bouwmeester die het overige geordineerd heeft, fchyne gemaakt te zyn: of in een woord, het bygemaakte moet, zoo veel moogelyk is, overeenkoomen met de geheelen ordinantie.

Waarneeming.

Nimmer zoude ik in een platfond, en noch minder in een rond gewelft, een Orden van Colomne laaten fchilderen of verbeelden; want voor een klyne plaats of enkel oogpunt, van waar zoo een ordinantie zyn goede werking doet, heeft men een oneindig getal andere, van waar men niets dan een wanfchaapen en uit het lood ftaande ordinantie zien zoude, ten zy dat het wulft zeer hoog is, en in een beflooten plaats; gelyk by voorbeeld het opperfte van een Coepel.

Waarneeming.

Een verftandig Bouwmeester moet nooit in zoodaanige verheeve plaatfen eenig historisch onderwerp, dat op de aarde toepaslyk is, laaten fchilderen, doordien ze 'er niet welvoeglyk zyn. Indien het in de Coepel van een Kerk is, kan hy 'er in laaten fchilderen, oopen heemels, een glorie, een verryzenis, eenige Heiligen door Engelen opgevoerd; in een woord, eenig op den Heemel toegepast onderwerp: doch hy kan 'er wel menfchen vertoonen, die op een baluftraaden rustende, naar de heemel zien, of befchouwen het geen dat beneeden gebeurd.

Wanneer een Bouwmeester geen ervaaren Schilder heeft, om dusdaanige onderneeminge ter uitvoer te brengen, zal hy veel beter doen, zich aan fraaije verdeelingen, van welgefchikte vakken te bepaalen, die zeer ryk kunnen zyn, en altoos meerder cieraad uitmaaken als een flegt gefchilderde Hiftorie.

NIEUWE ZAAMENSTELLING

VAN EEN

FRANSCHE ORDEN.

Schets 174.

Ik geef aan deeze Orden zoo veel teederheid, cierlykheid en rykheid, als ik dacht te kunnen doen, zonder in het buitenſpoorige te vervallen.

De Colom heeft 20—5 hoogten, het Piedeſtal 6—22, het Hoofdgeſtel 4—15: zoo dat het Piedeſtal de hoogte omtrend van een derde der Colom is, en het Hoofdgeſtel 16 minuten minder als een vierde; maakende dus de geheelen Orden de hoogte uit van 31—12.

De Cieraaden van het Capiteel zyn, drie Leliën aan ieder zyde, met palmtakken en het zinnebeeld van Vrankryk, het welk een Haan is; waapentuigen daar onder, en een lier onder ieder der hoeken van het Abacus, het geen met elkander zoo veel zinnebeeldige Cieraaden zyn, dat oordeelkundige zonder moeiten dezelven zullen uitleggen.

De Ornamenten van het Fries, zyn kroonen met een zon in het midden, 't welk doet zien, dat deeze Orden toegewyd is, aan de heerlykheid onzer onvergelykelyke Monarch.

In de uitvoering, zou deeze Orden een allerſchoonste en edelſte werking doen, ik heb 'er een model, in Relief van gemaakt, het welk buitengemeen voldoet,

E I N D E.

BLAD-

BLADWYZER

Der voornaamste deelen van deeze Verhandeling.

EERSTE AFDEELING.

TWEEDE AFDEELING.

DERDE AFDEELING.

VIERDE AFDEELING.

VYFDE AFDEELING.

ZESDE AFDEELING.

ZEVENDE AFDEELING.

EINDE.

